

Inkluzija djece s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama u ranoj i predškolskoj ustanovi

Prlić, Iva

Undergraduate thesis / Završni rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Split / Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:172:358152>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-24**

Repository / Repozitorij:

[Repository of Faculty of humanities and social sciences](#)

UNIVERSITY OF SPLIT

**SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET**

ZAVRŠNI RAD

**INKLUZIJA DJECE S POSBENIM ODGOJNO-
OBRAZOVNIM POTREBAMA U USTANOVAMA
RANOG I PREDŠKOLSKOG ODGOJA**

IVA PRLIĆ

Split, 2021

SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET
ODSJEK ZA RANI I PREDŠKOLSKI ODGOJ

INKLUZIJA DJECE S POSBENIM ODGOJNO-
OBRAZOVNIM POTREBAMA U USTANOVAMA
RANOG I PREDŠKOLSKOG ODGOJA

MENTORICA:

Doc.dr.sc. Esmeralda Sunko

STUDENTICA:

Iva Prlić

Split, rujan, 2021.

Sadržaj

1. Uvod	1
2. Inkluzija i inkluzivno obrazovanje	2
2.1. Povijest do inkluzivnog obrazovanja	2
2.2. Međunarodni dokumenti koji osiguravaju prava djece na odgoj i obrazovanje	4
2.3. Djeca s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama	5
3. Problem, cilj i istraživačka pitanja	7
4. Metoda.....	8
5. Rezultati i rasprava	11
6. Zaključak	27
7. Literatura	28
Sažetak	32
Abstract.....	33
Prilog 1.....	34

1. Uvod

Tijekom povijesti djeca koja su imala posebne potrebe nisu bili ravnopravni članovi društva. Odgoj postoji otkad i čovjek, no u prošlosti se tom procesu nije pridavala pozornost kao danas. Mijenjanjem čovjekova zanimanja i načina života uvažavaju se prava svih ljudi pa tako i djece. Inkluzija omogućuje da svatko bude prihvaćen onakav kakav jest te da bude uključen u sve aktivnosti života bez obzira na dob, spol, rasu, nacionalnost, ekonomski status, jezik, kulturu ili bilo što drugo što ih razlikuje od većine. U ovom se radu istražuje odgojno-obrazovna inkluzija u ustanovama ranog i predškolskog odgoja.

Inkluzija je pojam kojim se mnogi autori diljem svijeta bave te nastoje istražiti kako poboljšati i unaprijediti inkluzivnu praksu u odgoju i obrazovanju. Također autori istražuju stavove, suradnju, partnerstvo odgajatelja, roditelja i djece, promociju inkluzivnog odgoja i obrazovanja, prava djece na inkluzivni odgoj i obrazovanje, suradnju i organiziranost koordinacija unutar sustava prema inkluzivnom odgoju i obrazovanju.

Provedenim je istraživanjem metodom sustavnog pregleda literature baze podataka Scopus izdvojeno 20 radova koja istražuju temu inkluzije djece s odgojno-obrazovnim potrebama u ustanovama ranog i predškolskog odgoja.

Problem ovoga rada bilo je saznati broj radova, godine objavljivanja radova, koji časopisi najviše objavljuju takve radove, iz kojih su država autori radova, koja je dob sudionika i tko su sudionici radova, koja je veličina uzorka, koji su ciljevi istraživanja i koje se ključne riječi najviše pojavljuju u bazi podataka Scopus.

2. Inkluzija i inkluzivno obrazovanje

Općenita definicija inkluzije prema Hrvatskoj enciklopediji (2021) jest da je to radnja ili stanje uključivanja ili uključenosti nečega unutar određene skupine ili strukture. Ovu definiciju možemo primijeniti na djecu predškolske dobi u predškolskoj ustanovi. Jednu od definicija navodi autorica Kobeščak (2000: 23) koja ističe da je inkluzija „proces kojim se djeca s posebnim potrebama i djeca bez njih iste kronološke dobi stavljaju u istu sredinu (okruženje) radi zajedničke igre i druženja“. S ciljem stvaranja boljeg društva inkluzija omogućuje da sva djeca bez obzira na posebne potrebe s kojima se suočavaju budu ravnopravni članovi zajednice te da budu uključeni u sve aktivnosti kao i njihovi vršnjaci (Bouillet, 2019).

Pojam inkluzivno obrazovanje, autorica Bouillet (2019: 11) definira kao „obrazovanje koje je usmjereno djeci, koje odgovornost za kvalitetu i ishode njihova učenja i poučavanja adresira na obrazovne sustave, a protivi se nastojanjima koja su usmjerena mijenjanju djece i ignoriranju socijalnih okolnosti učenja“. U inkluzivnom obrazovanju dijete se prihvaća onakvo kakvo jest, bez namjere da to dijete postane kao drugi u redovnom obrazovanju već je naglasak na socijalnom učenju i maksimalnom razvijanju svih njegovih sposobnosti. „Inkluzivno obrazovanje je proces stjecanja znanja razvijanja vještina i sposobnosti te stavova o prihvaćanju različitosti, razvijanju svih oblika solidarnosti i humanizacije odnosa jednih prema drugima radi lakše i šire prihvaćenosti u društvu“ (Vican i Karamatić, 2013: 61). Kako ističu autori Vican i Karamatić naglasak inkluzivnog obrazovanja je na prihvaćanju različitosti, a ne na isticanju posebnih potreba. Inkluzivno okruženje potiče i omogućava da djeca uvide razlike između sebe te da shvate kako svi nisu isti te da neka djeca imaju drugačije želje od njih samih. Inkluzija obuhvaća cijelo društvo te jedino na taj način ona može postojati. Počevši od nacionalnih dokumenata preko obrazovanja budućih sudionika u procesu odgoja i obrazovanja do neposrednog rada s djecom (Bouillet, 2019).

2.1. Povijest do inkluzivnog obrazovanja

Odgoj postoji oduvijek, no u povijesti se odgoju nije posvećivala pozornost kao danas. Ljudi su funkcionirali drugačije te su se djeca ponajprije smatrala radnom snagom (Sunko, 2016). Odnos prema djeci s teškoćama u razvoju mijenjao se tijekom povijesti „od diskriminirajućeg preko samilosnog pristupa ali ekskluzivnog procesa, potom priznavanja prava na obrazovanje ali isključivo u posebnom, segregirajućem sustavu do aktualnijih pristupa koji promoviraju prava čovjeka i slobodu“ (Sunko 2016: 602).

Tijekom povijesti susrećemo se s više modela odnosa prema djeci s teškoćama prije pojave socijalnog modela odnosno inkluzije. Neki su od modela model milosrđa, medicinski model, model deficita i socijalni model. U srednjem vijeku prevladava kršćansko shvaćanje da je pomaganje siromašnima i onima drugačijima sredstvo otkupljenja grijeha (Bouillet, 2019). Stoga se razvija model milosrđa, u kojem su osobe s teškoćama žrtve, odnosno osobe koje su nesposobne i ne mogu živjeti samostalno te im je potrebna ljubav i pomoć (Mihanović, 2011, prema Bouillet, 2019).

Novi vijek donosi drugačiji odnos prema osobama s teškoćama. Napušta se model milosrđa, a naglasak prelazi na vrijednost rada. Zbog raznih nepogoda, rata, bolesti, požara i drugih ne prilika dolazi do nedostatka radne snage. Sirotišta postaju ustanove u kojima se djeca iskorištavaju za radnu snagu zbog vjerovanja da prisilni rad odgaja djecu (Bouillet, 2019). Napuštanjem modela milosrđa, stvara se novi, medicinski model. Medicinskim se modelom nastojalo individualno pomoći osobi s teškoćama. Problem medicinskog modela u tome je što on nastoji promijeniti ono što osoba ne može bez uvažavanja onoga što može. Ako se osoba ne uspije prilagoditi okolini, odvaja se u posebne institucije (Bouillet, 2019).

Model deficita još je jedan model koji se javljao u povijesti, koji je dosta sličan medicinskom modelu. Također se koncentrira na ono što osoba ne može te je opet problem u pojedincu i njega se nastoji promijeniti. No za vrijeme modela deficita javlja se proces integracije. „Integracija se može, u našem slučaju, definirati kao pojava u kojoj osobe s teškoćama u razvoju i osobe bez teškoća u razvoju dijele zajednički prostor ili aktivnost, koja je vremenski ograničena, najčešće planirana i kontrolirana od osoba bez teškoća u razvoju. Integracija nije podrazumijevala aktivno sudjelovanje u izboru, donošenju odluka i preuzimanju odgovornosti, već je bila produžetak "medicinskog modela" u integriranim uvjetima“ (Alfirev, 2000: 12).

Naposljetku pojavljuje se i socijalni model, u kojem je naglasak na sposobnostima, interesima i pravima osoba te uklanjanju prepreka u društvu. Ovakav pristup ne polazi od onog što osoba ne može, nastojeći to ispraviti i prilagoditi osobu društvu, već nastoji prilagoditi društvo da bude sposobno prihvatiti osobu s teškoćama (Bouillet, 2019). Inkluzivni je model model prihvaćanja, a ne mijenjanja osobe s posebnim odgojno-obrazovnim teškoćama (Bouillet, 2019).

2.2. Međunarodni dokumenti koji osiguravaju prava djece na odgoj i obrazovanje

„Svatko ima pravo na obrazovanje“ kako nam izričito stoji u članku 26 Opće deklaracije o pravima čovjeka iz 1948. godine. Tom rečenicom svako dijete bez obzira na ekonomski, zdravstveni status, rasu, vjeru, jezik, kulturu, teškoću bilo koje vrste ili nešto što ga čini različitim od drugih ima pravo na obrazovanje. Nadalje u istom članku stoji da „Obrazovanje mora biti usmjereno punom razvoju ljudske osobnosti i jačanju poštovanja ljudskih prava i temeljnih sloboda. Ono mora promicati razumijevanje, toleranciju i prijateljstvo među svim narodima, rasnim ili vjerskim grupama te podupirati djelovanje Ujedinjenih naroda na održavanju mira“ (UNESCO, 1948, čl. 26).

Izjava Salamca jedan je od važnih dokumenata kojim se promiče pravo sve djece na odgoj i obrazovanje. U izjavi jasno stoji navedeno sljedeće: „Škole bi trebalo prilagoditi svoj djeci bez obzira na njihovo fizičko, intelektualno, socijalno i emocionalno, jezično ili drugo stanje. Ovo podrazumijeva djecu s poteškoćama i nadarenu djecu, djecu s ulice i djecu koja rade, djecu iz udaljenih krajeva i iz nomadskih populacija, djecu iz jezičnih, etničkih ili religijskih manjina i djecu iz drugih područja ili grupa koje su u nepovoljnom položaju ili su marginalizirani“ (UNESCO, 1994, čl.3).

Republika Hrvatska Konvenciju je o pravima djeteta usvojila 20. studenoga 1989. godine, a na snagu je stupila 2. rujna 1990. godine. Za države koje su usvojile ovu konvenciju stoji u članku 2 (UNESCO, 1989) da će poštivati „(...) i osigurati svakom djetetu na svom području prava navedena u ovoj Konvenciji bez ikakve diskriminacije prema djetetu, njegovim roditeljima ili zakonskim skrbnicima glede njihove rase, boje kože, spola, jezika, vjere, političkog ili drugog uvjerenja, nacionalnoga, etničkoga ili socijalnog podrijetla, imovine, teškoća u razvoju, obiteljskog podrijetla ili kakve druge okolnosti.“

Važni pravni dokumenti kojima se promiču prava sve djece:

- Opća deklaracija o pravima čovjeka (1948.)
- Deklaracija o pravima djeteta (1959.)
- Međunarodna konvencija o uklanjanju svih oblika rasne diskriminacije (1965.)
- Deklaracija o pravima osoba s invaliditetom, (1975.)
- Deklaracija o pravu na razvoj (1986.)
- Konvencija UN-a o pravima djeteta (1989.)
- Svjetska deklaracija o obrazovanju za sve (Deklaracija iz Jomitena) (1990.)

- Deklaracija o pravima osoba koje pripadaju nacionalnim ili etničkim, vjerskim i jezičnim manjinama (1992.)
- Povelja o pravima osoba s autizmom (1992.)
- Izjava Salamanca i Okvir za akciju (1994.)
- Delhijska deklaracija UN-a (1995.)
- Povelja temeljnih prava Europske unije (2000.)
- Konvencija ujedinenih naroda o pravima osoba s invaliditetom (2008.)
- Strateški okvir za europsku suradnju u području obrazovanja i osposobljavanja (2020.)
- Program promijeniti svijet: Program za održivi razvoj (2030.)

Svi navedeni dokumenti omogućuju ostvarenje prava djece, a države potpisnice obvezuju se na provođenje i poštivanje prava sve djece bez iznimke.

2.3. Djeca s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama

Djeca s teškoćama i darovita djeca imaju posebne odgojno-obrazovne potrebe. Poznavanje teškoće s kojom se dijete susreće uvelike pomaže razumijevanju djeteta i njegovih posebnih odgojno-obrazovnih potreba. U inkluzivnom okruženju nije naglasak na mijenjanju odnosno prilagođavanju djece s teškoćama drugoj tipično razvijenoj djeci već se temelji na prihvaćanju i maksimalizaciji svih djetetovih sposobnosti i vještina.

Teškoće u razvoju mogu biti oštećenja vida; oštećenje sluha; teškoće vezane za jezičnu, govornu i glasovnu komunikaciju; intelektualne teškoće; poremećaji iz spektra autizma; motorički poremećaji, kronične bolesti i višestruke teškoće (Bouillet, 2019; Pravilnik NN 24/15). Oštećenja se razlikuju od djeteta do djeteta te mogu biti veća i manja. Također jedno dijete može imati više teškoća u isto vrijeme. Kao što znamo svako dijete je individua i ima svoje posebne potrebe tako ne postoji dvoje iste djece s istim potrebama. Potrebno je poznavati razvoj djece s bilo kakvim teškoćama u razvoju jer se jedino tako može pružiti kvalitetan odgoj.

Darovita djeca imaju posebne-odgojne potrebe te postoji mnogo definicija darovitosti. Visoki stupanj kreativnosti, motiviranosti, inteligencije, iznadprosječnih specifičnih sposobnosti, sklop osobina odlikuje darovitost prema „Okviru za postizanje iskustava učenja i vrednovanja postignuća darovite djece i učenika“ iz 2017. Zanimljiv opis daje sljedeći autor koji darovitu djecu opisuje s tri obilježja: „(...)prijevremena razvijenost, inzistiranje da sviraju po svom i žaru za svladavanjem“ (Winner, 2015; prema Adžić 2011: 172). Darovitost

se može manifestirati samo u jednom području ili u više njih dok druga područja razvoja mogu biti prosječno ili čak ispodprosječno razvijena. Područja nisu uzročno posljedično povezana stoga dijete koje je darovito na umjetničkom području ne mora, a može biti i intelektualno iznadprosječan.

Darovitost može biti potencijalna ili već vidljiva. Potencijalnu darovitost roditelji, odgajatelji ili učitelji trebaju prepoznati te odgovoriti s pravim poticajima da se darovitost razvije odnosno manifestira. Darovita djeca mogu imati teškoće u socijalizaciji zbog nemogućnosti razumijevanja drugih te također mogu biti emocionalno nezreli za svoje godine. Tako da se darovita djeca mogu suočiti s osjećajem napuštenosti, osamljenosti i osjećajem manje vrijednosti (Cvetković-Lay, 2002a; 2002b; 2006; 2007; 2010: prema Bouillet, 2019).

3. Problem, cilj i istraživačka pitanja

Problem je ovoga rada saznati koliko su zastupljeni radovi o inkluzivnom odgoju i obrazovanju djece rane i predškolske dobi u bazi podataka Scopus, kada su ti radovi objavljeni, u kojim časopisima su objavljeni, kakva je zemljopisna zastupljenost autora, tko su bili sudionici istraživanja te njihova dob.

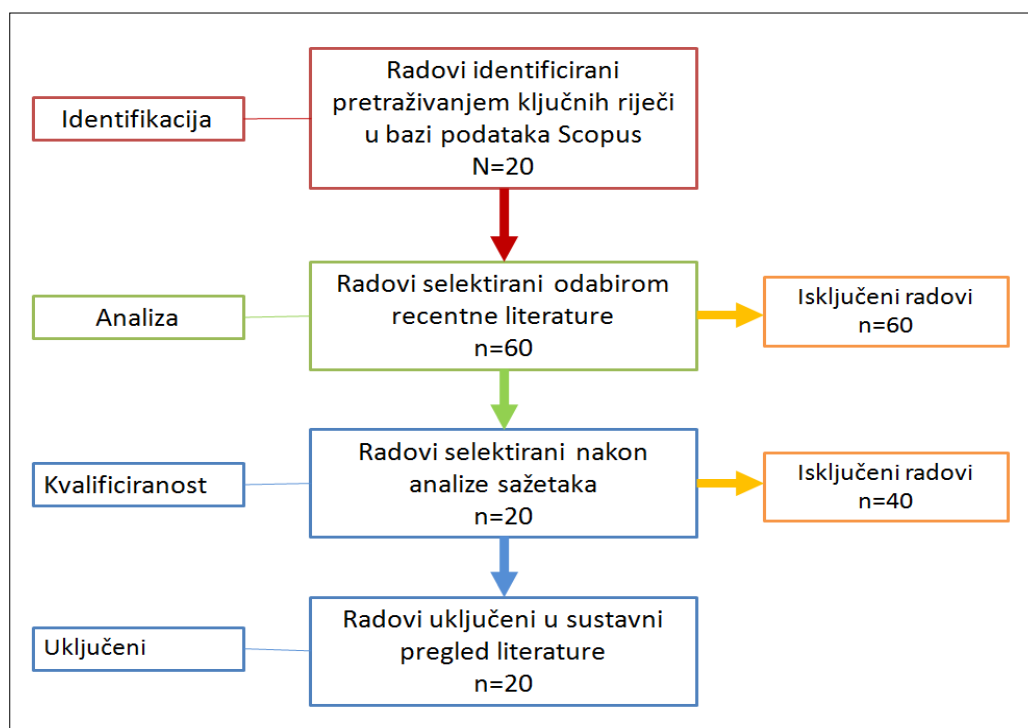
Cilj je ovoga rada prikazati koji radovi, od 2016. do 2021. godine, u bazi podataka Scopus istražuju temu inkluzije djece s posebno odgojno-obrazovnim potrebama u ustanovama ranog i predškolskog odgoja, po određenim kriterijima. Rad je istražio količinu znanstvenih radova koji promoviraju, informiraju i istražuju inkluzivni odgoj i obrazovanje u ustanovama ranog i predškolskog odgoja.

S obzirom na temu i ciljeve ovoga rada i sukladno prikupljenim podacima kreirana su sljedeća istraživačka pitanja:

1. Kada su objavljeni radovi?
2. U kojim su časopisima objavljeni radovi?
3. Koja je zemljopisna zastupljenost autora?
4. Tko su sudionici istraživanja?
5. Koja je veličina uzorka?
6. Koja je dob sudionika?
7. Kojim se ključnim riječima autori koriste u radovima?
8. Koji su ciljevi istraživanja?

4. Metoda

Kako bi se realizirao cilj istraživanja korišten je sustavni pregeled literature prema specifičnim koracima prikazanim na Slici 1. Pretražena je Scopus baza podataka i to pretragom ključnih riječi: *inclusion* (inkluzija), *children with special educational needs* (djeca sa posebnim odgojno-obrazovnim potrebama), *preschool* (predškolska ustanova). U Scopus bazi podataka izlistano je 120 radova prema navedenim ključnim riječima. Od tih 120 radova 60 radova, odnosno 50% objavljeno je u zadnjih 5 godina, od 2016 do 2021. Pregledom sažetaka svih 60 radova izabrano je 20 radova (33%) koji odgovaraju kriterijima.

Slika 1: Sustavni pregled literature

U Tablici 1. prikazani su kriteriji koji su korišteni za isključivanje radova za pretragu.

Tablica 1: Kriteriji isključivanja

R.b.	Kriteriji isključivanja
1.	Rad ne smije biti stariji od 2016. godine
2.	Rad koji ne sadrži sve podatke koji su potrebni za istraživanje u bazi podataka Scopus
3.	Rad koji ne sadrži ključnu riječ inkluzija, obrazovna inkluzija ili inkluzivno obrazovanje
4.	Rad koji ne odgovara temi <i>inkluzija djece s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama u ustanovi ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja</i>

Kriteriji po kojima je istraživanjem dobiveno 20 radova sljedeći su:

- rad mora biti objavljen u razdoblju od 2016. godine do 2021. godine;
- u bazi podataka Scopus o nekim radovima nedostaju sve informacije o radu, primjerice nedostatak autorovih ključnih riječi kao što je to u radu autora Dimitrova-Radojichikj D., Chichevska-Jovanova N., Rashikj-Canevska O. „Stavovi makedonskih predškolskih odgojitelja prema učenicima s teškoćama u razvoj“ (2016);
- Svi radovi koji nisu imali ključnu riječ inkluzija, obrazovna inkluzija ili inkluzivno obrazovanje također su izostavljeni. Primjer takvoga rada rad je autora Lee Y.-J. Recchia S.L., „Povećavanje i smanjivanje: Istraživanje kompetencija učitelja u inkluzivnim učionicama ranog djetinjstva“ (2016);
- Temeljni kriterij bio je da tema radova iz baze podataka Scopus odgovara temi *inkluzija djece s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama u ustanovi ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja*. Zbog tog kriterija rad „Vrednovanje oralnog zdravlja i utjecajni čimbenici u djece s autizmom“ (2018), autora Onol S., Kirzioğlu, Z. nije izabran za ovo istraživanje. Naime, rad za cilj ima usporediti analizu oralnog zdravstvenog stanja i utjecajnih čimbenika kod djece s autizmom koja žive u zapadnoj mediteranskoj regiji u Turskoj. Cilj ovog rada uključuje djecu s posebno-odgojnim potrebama no ne uključuje inkluzivni odgoj i obrazovanje u ustanovi ranog i predškolskog odgoja.

Podaci koji su se prikupljali imena su autora, godina, nazivi radova, nazivi publikacija, države autora, ključne riječi, sažeci, vrste radova, ciljevi istraživanja u radovima, uzorci u radovima te dob uzoraka.

Za ekstrahiranje podataka važnih za odgovor na istraživačka pitanja kreirana je tablica u Excelu. Tablica se sastojala od sljedećih kategorija: redni broj, autor, godina izdanja, naziv rada, naziv publikacije, država prvog autora, država drugog autora, država trećeg autora, država četvrtog autora i više, ključna riječ jedan, ključna riječ dva, ključna riječ tri, ključna riječ četiri, ključna riječ pet, ključna riječ šest, ključna riječ sedam, sažetak, vrsta rada, cilj istraživanja, uzorak i dob uzorka.

Autor je kategorija u kojoj su upisana prezimena autora i inicijali imena, Tablica 2.

Godina izdanja godina je kada je rad objavljen, Tablica 2.

Naziv publikacije ime je publikacije u kojoj je rad objavljen, *Tablica 3*.

Država prvog autora do država četvrtog i više autora kategorije su u kojima su upisane države iz kojih su autori radova, *Tablica 4*.

Ključna riječ jedan do ključna riječ sedam kategorije su u kojima su navedene sve autorove ključne riječi istaknute u radovima, *Tablica 5*.

Sažetak je kategorija koja sadrži cijeli sažetak na izvornom jeziku kao u bazi podataka Scopus te se nalazi u *Prilogu 1*. Iz ove su kategorije prikupljene informacije za druge kategorije kao što su uzorak, cilj istraživanja i dob uzorka.

Vrsta rada je kategorija u kojoj je navedeno je li rad članak, osvrt ili knjiga, *Tablica 6*.

Cilj istraživanja kategorija je u kojoj je iznesen cilj svakog istraživanja koji je izvučen iz sažetka rada, *Tablica 7*.

Uzorak je kategorija u kojoj je iznesen broj sudionika istraživanja, podatak je izvučen iz sažetka rada, *Tablica 8*.

Dob uzorka kategorija je u kojoj je napisana točna dob sudionika istraživanja, podatak je izvučen iz sažetka rada *Tablica 8*.

Sve su kategorije prikazane u tablicama u radu, jedino je tablica kategorije sažetak prikazana u *Prilogu 1*.

5. Rezultati i rasprava

U ovom je radu izabrano 20 radova sljedećih autora i naziva rada: Sanchez-Mojica, J.F., *Migracija djece i obrazovna inkluzija, tema o kojoj će se govoriti za razvoj pristupa i politika sveobuhvatne skrbi u Latinskoj Americi* (2021); Diatlenko N., Goncharenko A., Smolnykova H., Sabol D., Kocherga O., *Spremnost učitelja predškolskog odgoja za rad s djecom u inkluzivnim skupinama* (2021); Bartolo P.A., Kyriazopoulou M., Bjorck-Akesson E., Gine C., *Prilagođeni model ekosustava za inkluzivno obrazovanje u ranom djetinjstvu: kvalitativna međueuropska studija* (2021); Palla L., *Sličnosti i varijacije u predškolskom specijalnom obrazovanju: pregled glavnih tema sadržaja u nordijskim istraživanjima* (2020); Mutabbakani R., Callinan C., *Majčine perspektive o uključivanju mlade autistične djece u Kuvajtu* (2020); Zabeli N., Gjelaj M., *Svijest, stavovi i izazovi predškolskog odgojitelja prema inkluzivnom odgoju i obrazovanju u ranom djetinjstvu: kvalitativna studija* (2020); Ginner Hau H., Selenius H., Bjorck Akesson E., *Predškola za svu djecu? - Švedski odgojitelji gledaju na inkluziju* (2020); Vig A., *Sveobuhvatni pristup uključivanju: teorijske i kliničke implikacije korištenjem DIR® modela* (2019); Frumos L., *Percepcije učitelja o njihovim odnosima s učenicima s posebnim obrazovnim potrebama uključenim u predškolske učionice* (2019); Samadi S.A., McConkey R., *Perspektive inkluzivnog obrazovanja predškolske djece s poremećajima iz spektra autizma i drugim razvojnim teškoćama u Iranu* (2018); Mihic S.S., Vlah N., Sokic M., *Stavovi odgajatelja i učitelja prema inkluziji djece s oštećenjem sluha* (2018); Sira N., Maine E., McNeil S., *Izgradnja saveza za predškolsku inkluziju: Roditelji djece u razvoju, stavovi i percepcije* (2018); Ozokcu O., *Istraživanje vršnjačkih odnosa djece sa i bez posebnih potreba u predškolskom razdoblju* (2018); Bryant J.P., *Fenomenološka studija o iskustvima i perspektivama odgojnih odgajatelja o inkluzijskim praksama* (2018); Azevedo Dias P.C., Dias Cadime I.M., *Percepcije odgajatelja o uključivanju u predškolski odgoj: uloga iskustva i kvalifikacija* (2018); Hu B.Y., Wu H.P., Su X.Y., Roberts S.K., *Ispitivanje perspektive učitelja i nastavnika ranog djetinjstva u Kini o važnosti i izvedivosti provedbe ključnih karakteristika kvalitetne inkluzije* (2017); Afonso N., Tadeu P., Batanero J.M.F., *Prilagodba kurikularnih aktivnosti kao oblik uključivanja - Izvješće o iskustvu* (2017); Rakap S., Cig O., Parlak-Rakap A., *Priprema kandidata za predškolske odgajatelje za uključivanje: utjecaj dva tečaja posebnog obrazovanja na njihovu perspektivu* (2017); Vlachou A., Fyssa A., *„Uključivanje u praksu”: programske prakse u redovnim predškolskim učionicama i udrugama s kontekstom i učiteljskim obilježjima* (2016);

Lundqvist J., Allodi Westling M., Siljehag E., *Karakteristike švedskih predškolskih ustanova koje pružaju obrazovanje i skrb djeci s posebnim obrazovnim potrebama* (2016).

Tablica 2: Radovi prema autorima, godinama publikacije i nazivima rada

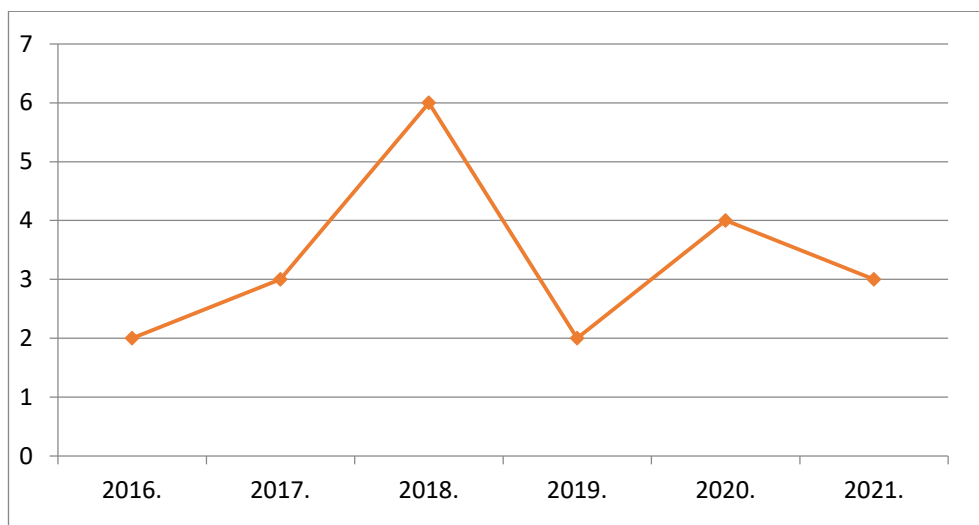
R.b	Autor	god	Naziv rada
1.	Sanchez-Mojica J.F	2021.	Migracija djece i obrazovna inkluzija, tema o kojoj će se govoriti za razvoj pristupa i politika sveobuhvatne skrbi u Latinskoj Americi
2.	Diatlenko N., Goncharenko A., Smolnykova H., Sabol D., Kocherga O.		Spremnost učitelja predškolskog odgoja za rad s djecom u inkluzivnim skupinama
3.	Bartolo P.A., Kyriazopoulou M., Bjorck-Akesson E., Gine C.		Prilagođeni model ekosustava za inkluzivno obrazovanje u ranom djetinjstvu: kvalitativna međueuropska studija
4.	Palla L.	2020.	Sličnosti i varijacije u predškolskom specijalnom obrazovanju: pregled glavnih tema sadržaja u nordijskim istraživanjima
5.	Mutabbakani R., Callinan C.		Majčine perspektive o uključivanju mlade autistične djece u Kuvajtu
6.	Zabeli N., Gjelaj M.		Svijest, stavovi i izazovi predškolskog odgojitelja prema inkluzivnom odgoju i obrazovanju u ranom djetinjstvu: kvalitativna studija
7.	Ginner Hau H., Selenius H., Bjorck Akesson E.		Predškola za svu djecu? - Švedski odgojitelji gledaju na inkluziju
8.	Vig A.	2019.	Sveobuhvatni pristup uključivanju: teorijske i kliničke implikacije korištenjem DIR® modela
9.	Frumos L.		Percepcije učitelja o njihovim odnosima s učenicima s posebnim obrazovnim potrebama uključenim u predškolske učionice
10.	Samadi S.A., McConkey R.	2018.	Perspektive inkluzivnog obrazovanja predškolske djece s poremećajima iz spektra autizma i drugim razvojnim teškoćama u Iranu
11.	Mihic S.S., Vlah N., Sokic M.		Stavovi odgajatelja i učitelja prema inkluziji djece s oštećenjem sluha
12.	Sira N., Maine E., McNeil S.		Izgradnja saveza za predškolsku inkluziju: Roditelji djece u razvoju, stavovi i percepcije
13.	Ozokcu O.		Istraživanje vršnjačkih odnosa djece sa i bez posebnih potreba u predškolskom razdoblju
14.	Bryant J.P.		Fenomenološka studija o iskustvima i perspektivama odgojnih odgajatelja o inkluzijskim praksama

15.	Azevedo Dias P.C., Dias Cadime I.M.		Percepcije odgajatelja o uključivanju u predškolski odgoj: uloga iskustva i kvalifikacija
16.	Hu B.Y., Wu H.P., Su X.Y., Roberts S.K.	2017.	Ispitivanje perspektive učitelja i nastavnika ranog djetinjstva u Kini o važnosti i izvedivosti provedbe ključnih karakteristika kvalitetne inkluzije
17.	Afonso N., Tadeu P., Batanero J.M.F.	2017.	Prilagodba kurikularnih aktivnosti kao oblik uključivanja - Izvješće o iskustvu
18.	Rakap S., Cig O., Parlak-Rakap A.		Priprema kandidata za predškolske odgajatelje za uključivanje: utjecaj dva tečaja posebnog obrazovanja na njihovu perspektivu
19.	Vlachou A., Fyssa A.		„Uključivanje u praksu”: programske prakse u redovnim predškolskim učionicama i udrugama s kontekstom i učiteljskim obilježjima
20.	Lundqvist J., Allodi Westling M., Siljehag E.	2016.	Karakteristike švedskih predškolskih ustanova koje pružaju obrazovanje i skrb djeci s posebnim obrazovnim potrebama

U *Tablici 2* prikazani su podaci autora, godine publikacije te prijevodi naslova. Od istraženih radova najviše ih je iz 2018. godine (vidi *Graf 1*), njih 6, dakle 30%, a to su: *Perspektive inkluzivnog obrazovanja predškolske djece s poremećajima iz spektra autizma i drugim razvojnim teškoćama u Iranu* (Samadi S.A., McConkey R., 2018); *Stavovi odgajatelja i učitelja prema inkluziji djece s oštećenjem sluha* (Mihic S.S., Vlah N., Sokic M., 2018); *Izgradnja saveza za predškolsku inkluziju: Roditelji djece u razvoju, stavovi i percepcije* (Sira N., Maine E., McNeil S., 2018); *Istraživanje vršnjačkih odnosa djece sa i bez posebnih potreba u predškolskom razdoblju* (Ozokcu O., 2018); *Fenomenološka studija o iskustvima i perspektivama odgojnih odgajatelja o inkluzijskim praksama* (Bryant J.P., 2018); *Percepcije odgajatelja o uključivanju u predškolski odgoj: uloga iskustva i kvalifikacija* (Azevedo Dias P.C., Dias Cadime I.M., 2018).

2016. i 2019. godina, imaju po samo dva rada. To su: *Sveobuhvatni pristup uključivanju: teorijske i kliničke implikacije korištenjem DIR® modela* (Vig A., 2019) i *Percepcije učitelja o njihovim odnosima s učenicima s posebnim obrazovnim potrebama uključenim u predškolske učionice* (Frumos L., 2019) iz 2019. godine te „Uključivanje u praksu”: *programske prakse u redovnim predškolskim učionicama i udrugama s kontekstom i učiteljskim obilježjima* (Vlachou A., Fyssa A., 2016) i *Karakteristike švedskih predškolskih ustanova koje pružaju obrazovanje i skrb djeci s posebnim obrazovnim potrebama* (Lundqvist J., Allodi Westling M., Siljehag E., 2016) iz 2016. godine.

U godinama 2016. i 2019. objavljena su 2 rada, 2017. i 2021. objavljena su 3 rada, 2020. godine objavljena su 4 rada te 2018. godine objavljeno je 6 radova. Iz rezultata iščitavamo kako je tema inkluzije djece s posebnim odgojno-obrazovnim u ustanovama ranog i predškolskog odgoja bila najpopularnija 2018. godine s najvećim brojem objavljenih radova. Iz *Grafa 1* vidljivo je da je najviše radova objavljeno 2018. godine, a najmanje 2016. i 2019. godine te 2021. godina nije još završila.

Graf 1: Zastupljenost radova prema godinama publikacije

Tablica 3: Nazivi publikacije

R.b	Naziv publikacije
1.	Revista Electronica Educare Open Access Volume 25, Issue 2 August 2021
2.	International Journal of Criminology and Sociology Open Access Volume 10, Pages 139 - 14818 January 2021
3.	International Journal of School and Educational Psychology Open Access Volume 9, Issue 1, Pages 3 – 15 2021
4.	Early Child Development and Care Open Access Volume 190, Issue 5, Pages 698 - 7113 April 2020
5.	Journal of Autism and Developmental Disorders Volume 50, Issue 4, Pages 1198 - 12091 April 2020
6.	Cogent Education Open Access Volume 7, Issue 11 January 2020
7.	International Journal of Inclusive Education Open Access 2020
8.	Autism 360°Pages 389 - 42630 October 2019

9.	Astra Salvensis Volume 7, Issue 14, Pages 45 - 58, 2019
10.	International Journal of Environmental Research and Public Health Open Access Volume 15, Issue 1020 October 2018 Article number 2307
11.	Hrvatska Revija Za Rehabilitacijska Istraživanja Open Access Volume 54, Issue 1, Pages 69 - 82 July 2018
12.	Journal of Early Childhood Teacher Education Volume 39, Issue 1, Pages 32 - 492 January 2018
13.	International Journal of Early Childhood Special Education Open Access Volume 10, Issue 2, Pages 92 - 105 2018 Article number 6875
14.	Cogent Education Open Access Volume 5, Issue 1, Pages 1 - 121 January 2018
15.	Ensaio Open Access Volume 26, Issue 98, Pages 91 - 111 January 2018
16.	International Journal of Inclusive Education Volume 21, Issue 2, Pages 187 - 204 February 2017
17.	Turkish Online Journal of Educational Technology Volume 2017, Issue October Special Issue INTE, Pages 192 – 198 October 2017
18.	Journal of Research in Special Educational Needs Volume 17, Issue 2, Pages 98 - 109 April 2017
19.	International Journal of Disability, Development and Education Volume 63, Issue 5, Pages 529 - 544 September 2016
20.	European Journal of Special Needs Education Volume 31, Issue 1, Pages 124 - 139 January 2016

Najviše je radova objavljeno u časopisu koji se bavi temom obrazovanja, čak 12 od 20, dakle 60%, a od tih 12, 7 radova (58%) svrstavamo u kategoriju časopisa inkluzivnog odgoja i obrazovanja: *International Journal of Inclusive Education*, *Hrvatska Revija Za Rehabilitacijska Istraživanja*, *International Journal of Early Childhood Special Education*, *International Journal of Inclusive Education*, *Journal of Research in Special Educational*, *International Journal of Disability, Development and Education*, *European Journal of Special Needs Education* (vidi Tablica 3).

Neke druge kategorije časopisa povezane su sa sociologijom (*International Journal of Criminology and Sociology*; *Astra Salvensis*), ranom intervencijom (*Early Child Development and Care*), autističkim spektrom (*Journal of Autism and Developmental Disorders*; *Autism 360°*), razvojnim poremećajima (*Journal of Autism and Developmental Disorders*), zdravstvom (*International Journal of Environmental Research and Public*

Health), obrazovnom tehnologijom (*Turkish Online Journal of Educational Technology*) u kojima su radovi objavljeni (vidi *Tablica 3*).

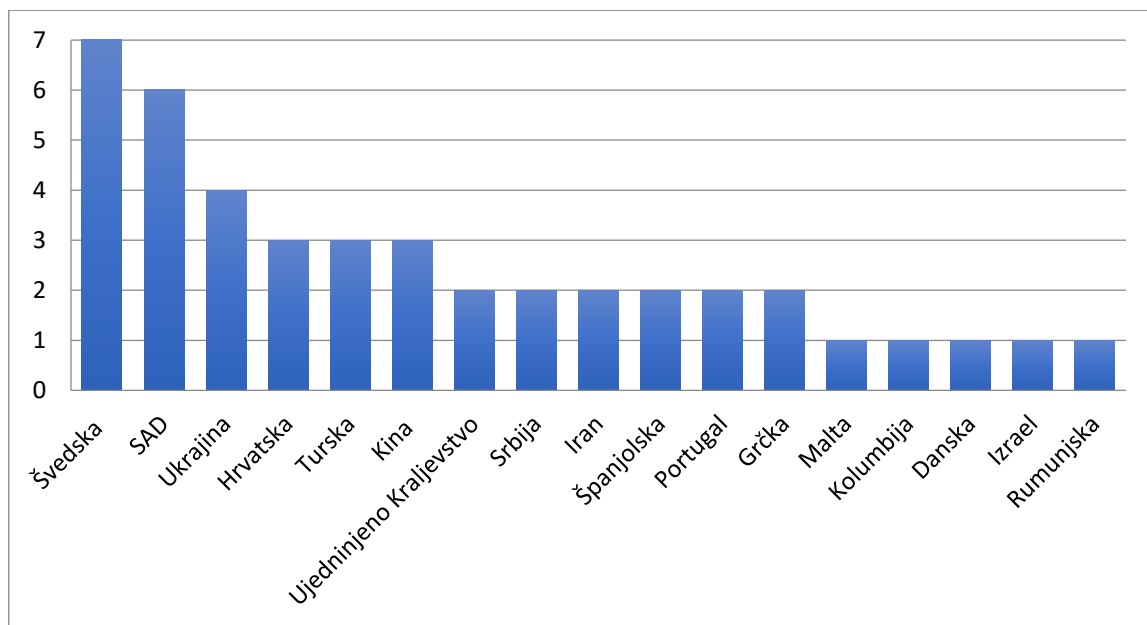
Očekivani je rezultat da se radovi najviše objavljuju u časopisima koji pripadaju kategoriji inkluzivnog odgoja i obrazovanja jer tema inkluzija djece s posbnim odgojno-obrazovnim potrebama u ustanovama ranog i predškolskog odgoja pripada znansvenoj disciplini odgoja i obrazovanja. No nije neobično ni da se takva tema obavljuje u časopisima koji pripadaju kategoriji sociologije jer je inkluzivni odgoj i obrazovanje čvrsto povezan sa društvenim, humanističkim, informatičkim i mnogim drugim znanstvenim područjima. Također se radovi objavljuju u nekim časopisima koji su usmjereni samo na uže područje kao kategorija rana intervencija, autistički spektar, razvojni poremećaji, zdravstvo, obrazovna tehnologija.

Tablica 4: Države iz kojih su autori radova

R.b	Država prvog autora	D2	D3	D4 i više
1.	Kolumbija	/	/	/
2.	Ukrajina	Ukrajina	Ukrajina	Ukrajina
3.	Malta	Danska	Švedska	Španjolska
4.	Švedska	/	/	/
5.	Ujedinjeno Kraljevstvo	Ujedinjeno Kraljevstvo	/	/
6.	Srbija	Srbija	/	/
7.	Švedska	Švedska	Švedska	/
8.	Izrael	/	/	/
9.	Rumunjska	/	/	/
10.	Iran	Iran	/	/
11.	Hrvatska	Hrvatska	Hrvatska	/
12.	SAD	SAD	SAD	/
13.	Turska	/	/	/
14.	SAD	/	/	/
15.	Portugal	Portugal	/	/
16.	Kina	Kina	Kina	SAD
17.	Portugal	Portugal	Španjolska	/

18.	Turska	SAD	Turska	/
19.	Grčka	Grčka	/	/
20.	Švedska	Švedska	Švedska	/

Države koje se najviše bave ovom temom su SAD, Švedska, Hrvatska, Ujedinjeno Kraljevstvo, Ukrajina, Španjolska, Turska, Kina, Grčka, Malta, Danska, Srbija, Iran, Portugal, Kolumbija, Izrael, Rumunjska (vidi Tablica 4).

Graf 2: Broj autora prema državama

Autori su iz ukupno 17 država svijeta, 11 iz Europe (64.7%). Najviše autora, njih 7 dakle 41.2% je iz Švedske, dok je iz SAD-a 6 autora što je 35.3% (vidi Graf 2).

Rezultati su očekivani da Švedska i SAD imaju najviši broj autora. U Švedskoj kao i u ostalim skandinavskim zemljama odgojno-obrazovna inkluzija izrazito je zastupljena. Kako autorica Bouillet (2018) ističe, u svim država osim, Danske, Islanda i Švedske djeca koja potječu iz obitelji nižeg socioekonomskog statusa nemaju mogućnost pohađanja odgojno-obrazovnih ustanova. Iz povijesti SAD-a saznajemo da je u obitelji Kennedy jedno dijete imalo intelektualne teškoće, a kako je obitelj imala društvenu i političku moć, izborila se da se zakonski omgući kvalitetniji život osobama s teškoćama (Anderson, 2001; prema Sunko 2021). Trend u kojima se obitelji i roditelji zauzimaju za svoju djecu raste iz godine u godinu. Danas su udruge roditelja važan dionik utjecaja na javne politike.

Tablica 5: Ključne riječi u radovima

R.b	Ključna riječ 1	K2	K3	K4	K5	K6	K7
1.	Migracija djece	Obrazovna inkluzija	Obrazovne politike	Inkluzivno obrazovanje	Obrazovanje migranata	/	/
2.	Stav prema inkluzivnom obrazovanju	Prepreke	Djeca s posebnim obrazovnim potrebama	Inkluzija	Inkluzivno obrazovanje	Ustanova predškolskog odgoja	Spremnost za rad
3.	Obrazovanje u ranom djetinjstvu	ekološki sustav	Inkluzija	Model	Predškolska ustanova	proces i ishodi	kvaliteta; strukture
4.	Djeca kojima je potrebna posebna podrška	specijalno obrazovanje u ranom djetinjstvu	Inkluzija	nordijski	defektolog	Švedska predškolska ustanova	/
5.	Poremećaj iz spektra autizma	Inkluzivno obrazovanje u ranom djetinjstvu	Kuvajt	Majčine perspektive	/	/	/
6.	Inkluzija	predškolski odgoj	Odgajatelji	Posebne potrebe	/	/	/
7.	Obrazovanje i njega u ranom djetinjstvu	model ekosustava	inkluzivno obrazovanje	perspektiva praktičara	alat za samorefleksiju	/	/
8.	Utjecaj	Afektivno sredstvo	Poremećaj iz spektra autizma	Autizam	DIR	Uključena djeca	Inkluzija, Neurotipično Posebna edukacija;
9.	Inkluzivno obrazovanje	Odgajatelji	Posebne obrazovne potrebe	Samoefikasnost učitelja	Odnos odgajatelj-dijete	/	/
10.	Autizam	Teškoće u razvoju	Inkluzivno obrazovanje	Stavovi roditelja	Stavovi odgajatelja	/	/
11.	Oštećenje sluha	Inkluzija	Predškolski odgajatelj	Učitelj u osnovnoj školi	Posebne obrazovne potrebe	/	/
12.	učiteljica dnevnog boravka	Rano djetinjstvo	Inkluzija	odgoj roditelja	/	/	/
13.	Djeca sa i bez posebnih potreba	Obrazovanje u ranom djetinjstvu	Inkluzija	Odnosi s vršnjacima	Predškolsko razdoblje	/	/
14.	opće obrazovanje	Inkluzija	Predškolska ustanova	kvalitativna studija	Posebna edukacija	/	/

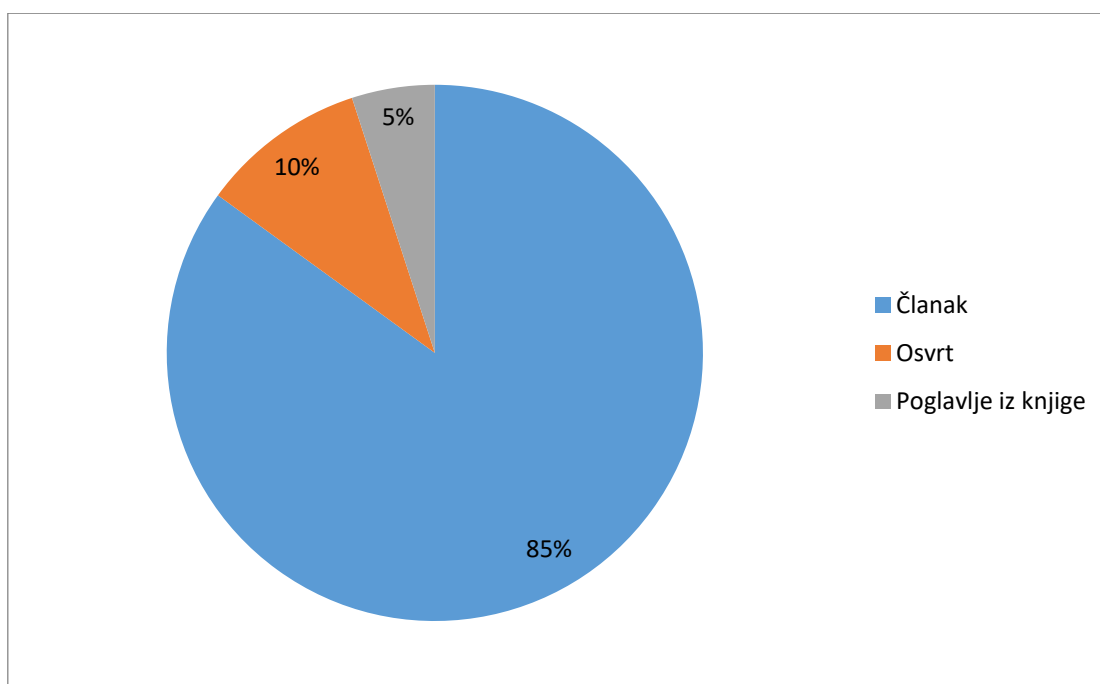
15.	Inkluzija	Opažanja	Predškolska ustanova	Predškolski odgajatelji	/	/	/
16.	Kina	Inkluzija u ranom djetinjstvu	Odgajatelji u službi	Odgajatelji prije službe	kvaliteta	/	/
17.	Poremećaj iz spektra autizma	Inkluzivno obrazovanje	/	/	/	/	/
18.	Stavovi	Inkluzija	Prije službe	Predškolska ustanova	Tečajevi posebnog obrazovanja	Kandidati za odgajatelja	Mala djeca
19.	Kvaliteta učionice	deskriptivne metode promatranja	rane godine	Grčka	Inkluzivni profil učionice	Inkluzivno obrazovanje	programske prakse
20.	Invaliditet	odgoj i skrb u ranom djetinjstvu	Inkluzivno obrazovanje	studija više slučajeva	Predškolska ustanova	Posebno odgojno-obrazovne potrebe	/

Ključna riječ inkluzija spominje se u 12 radova (60%), dok se inkluzivno obrazovanje spominje u 9 radova, dakle 45% (vidi *Tablica 5*). U radu Diatlenko N., Goncharenko A., Smolnykova H., Sabol D., Kocherga O., *Spremnost učitelja predškolskog odgoja za rad s djecom u inkluzivnim skupinama (2021)* prisutne su obje ključne riječi inkluzija i inkluzivno obrazovanje. Odgajatelj, dijete i predškolska ustanova također su ključne riječi koje se javljaju u istraženim radovima. Ukupan je zbroj ključnih riječi 108 u 20 istraženih radova.

Tablica 6: Vrsta radova

R.b	Vrsta rada
1.	Članak
2.	Članak
3.	Članak
4.	Osvrt
5.	Članak
6.	Članak
7.	Članak
8.	Poglavlje iz knjige
9.	Osvrt
10.	Članak
11.	Članak
12.	Članak

13.	Članak
14.	Članak
15.	Članak
16.	Članak
17.	Članak
18.	Članak
19.	Članak
20.	Članak

Graf 3: Udio članaka, osvrta i poglavlja iz knjiga u vrstama radova

Iz *Grafa 3* i *Tablice 6* vidljivo je da su 85% radova članci, dok su ostalih 15% su osvrta i poglavlje iz knjige. Broj radova koji su članci je 17, osvrta su 2 dok je poglavlja iz knjige samo 1 rad.

Članci su najkraći pisani oblici znanstvenih istraživanja, a sadrže temeljne informacije te su trenutno popularniji od osvrta i knjiga. Prednost članka mogućnost je pružanja najnovijih rezultata istraživanja te su zbog toga popularniji.

Tablica 7: Ciljevi istraživanja u radovima

R.b	Cilj istraživanja
1.	Razmisliti o tome kako nacionalne vlade provode preuzete obveze koje pogoduju razvoju obrazovne inkluzije kako bi se suočile s problemom migracije djece, predlažući alternative koje odgovaraju potrebama pogođenog stanovništva.
2.	Istražiti spremnost odgajatelja predškolskih odgojnih ustanova u Kijevu za rad u inkluzivnim učionicama.
3.	Potruga za razvojem zajedničkog razumijevanja o tome što čini kvalitetnu inkluzivnu predškolsku skrb
4.	Ovaj pregled ima za cilj pružiti pregled sadržaja nordijskih istraživanja između 2006. i 2014. u području posebnog odgoja i obrazovanja u predškolskoj dobi.
5.	Cilj ovog istraživanja bio je istražiti perspektive i iskustva među majkama male autistične djece u pogledu uključivanja njihove djece u općeobrazovne vrtiće.
6.	Ovo je istraživanje imalo za cilj istražiti kako odgajatelji razumiju inkluzivno obrazovanje u sustavu koji prolazi kroz tranziciju i općenito se suočava sa značajnim izazovima. Također nastoji opisati ne samo ono što znaju, već i ono što osjećaju i vjeruju u proces uključivanja djece u kvalitetan obrazovni sustav, isti za sve. Drugo je pitanje bilo i saznati s kojim se izazovima učitelji suočavaju i kako vide budućnost inkluzivnog obrazovanja u ranom djetinjstvu.
7.	Istražiti perspektivu praktičara o inkluzivnim procesima i potpornim strukturama definiranim u modelu ekosustava, kako bi se doprinijelo dubljem razumijevanju načina na koji se inkluzivna praksa može omogućiti i kako se mogu ukloniti prepreke za uključivanje.
8.	Ima za cilj omogućiti djeci procvat i proširenje različitih aspekata njihovog razvoja, uključujući njihove socijalne, emocionalne i kognitivne sposobnosti, kao i njihovu sposobnost druženja s djecom koja se tipično razvijaju
9.	Cilj je analizirati kako odnos učitelj-dijete utječe na djecu s posebnim potrebama
10.	Istražiti mišljenja roditelja djece o autističnom spektru i djece s intelektualnim teškoćama o njihovom uključivanju u redovne vrtiće te mišljenje odgajatelja o uključivanju
11.	Cilj ovog istraživanja bio je: (i) utvrditi stavove predškolskih odgojitelja i učitelja razredne nastave prema uključivanju djece i učenika s oštećenjem sluha u redovne obrazovne ustanove; (ii) utvrditi povezanost ovih stavova s dobi, godinama radnog staža i samoprocjenom sposobnosti u obrazovanju djece s teškoćama; (iii) utvrditi razlike u tim stavovima u odnosu na poznavanje zakonodavstva, vrstu radnog mjesta (nastavnik u predškolskoj /osnovnoj školi) i izjave o obrazovanju djece i učenika s posebnim potrebama.
12.	Ova je studija istraživala percepcije, razmišljanja i stavove roditelja djece koja se tipično razvijaju i koja su upisana u inkluzivne trogodišnje i četverogodišnje predškolske učionice.

13.	Ovo je istraživanje imalo za cilj usporediti vršnjačke odnose djece s posebnim potrebama s vršnjacima bez posebnih potreba, utvrditi predviđa li varijabla posebnih potreba vršnjačke odnose djece ili ne, te ispitati vršnjačke odnose djece s posebnim potrebama u smislu rodne i dobne varijable.
14.	Cilj ovog istraživanja bio je riješiti nedostatak razumijevanja odgajatelja o uključivanju djece s posebnim potrebama u predškolsku nastavu
15.	U ovom istraživanju želimo procijeniti percepciju odgojitelja o inkluziji
16.	Ispitati slažu li se odgajatelji u odgoju i obrazovanju u ranom djetinjstvu s ključnim karakteristikama visokokvalitetne inkluzije u smislu važnosti i izvedivosti.
17.	Dokazati da sva djeca imaju pravo zajedno učiti.
18.	Svrha ovog istraživanja bila je ispitati utjecaj dvaju tečajeva posebnog obrazovanja na (1) opći stav kandidata predškolskih odgojitelja prema inkluziji, (2) njihovu spremnost za rad s djecom sa značajnim intelektualnim, tjelesnim i bihevioralnim teškoćama u okviru inkluzivnih učionica i (3) njihovu razinu udobnosti u interakciji s djecom s teškoćama u razvoju.
19.	Ovo je istraživanje promatralo u kojoj su mjeri učitelji podržali uključivanje djece s teškoćama u razvoj u redovne učionice
20.	Ispitati karakteristike brojnih predškolskih jedinica u Švedskoj koje pružaju obrazovanje i skrb djeci s posebnim obrazovnim potrebama s obzirom na organizaciju, resurse i kvalitetu. Svrha je također bila osvrnuti se na korisnost različitih strukturiranih skala ocjenjivanja promatranja osmišljenih za procjenu kvalitete predškolske ustanove.

Najveći udio, 9 od 20, (45%) istraženih radova ima za cilj ispitati odgajatelje odnosno njihove stavove, spremnost, perspektivu, razumijevanje inkluzije djece s odgojno-obrazovnim potrebama u ustanovama ranoga i predškolskoga odgoja.

Iz cilja istraživanja dvaju radova pronalazimo glavnu inkluzivnu poruku, a to je omogućiti djeci sve i dokazati da sva djeca imaju pravo učiti zajedno (vidi *Tablicu 7*, r.b 8 i 17).

Tri rada za cilj imaju istražiti perspektivu, iskustva, mišljenja te stavove roditelja djece koja su uključena u inkluzivnu praksu. *Cilj ovog istraživanja bio je istražiti perspektive i iskustva među majkama male autistične djece u pogledu uključivanja njihove djece u*

općeobrazovne vrtiće i istražiti mišljenja roditelja djece o autističnom spektru i djece s intelektualnim teškoćama o njihovom uključivanju u redovne vrtiće te mišljenje odgajatelja o uključivanju ovo su dva cilja istraživanja iz istraženih radova kojima se ispituju roditelji djece na autističkom spektru. Ova je studija istraživala percepcije, razmišljanja i stavove roditelja djece koja se tipično razvijaju i koja su upisana u inkluzivne trogodišnje i četverogodišnje predškolske učionice, dok treće istraživanje uključuje roditelje tipične djece.

Za cilj istraživanja dva se rada fokusiraju na odnose te njihov utjecaj na inkluziju: otkriti kako odnos djeteta – odgajatelj utječe na inkluziju te istražiti razlike između odnosa tipično razvijene djece s djecom s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama (vidi *Tablica 7. R.b 9, 13*).

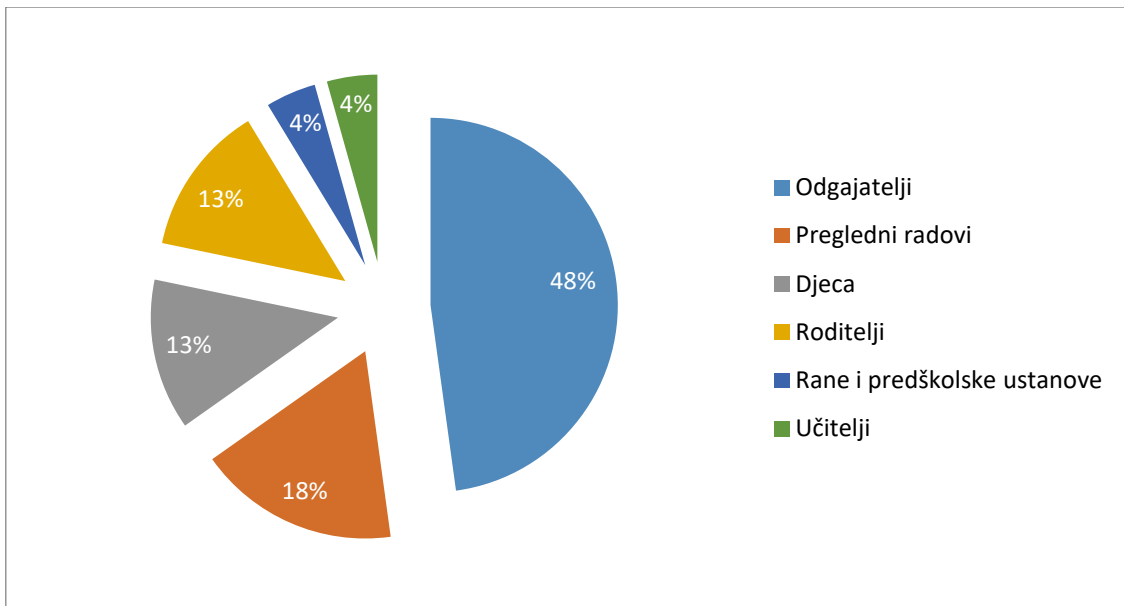
Ciljevi istraživanja ostalih radova su *reflektirati kao vlada pomaže inkluzivnoj praksi; istražiti što čini kvalitetniju inkluzivnu praksu; pregledi sadržaja Nordijskih istraživanja od 2006. do 2014.; ispitati značajke niza predškolskih jedinica u Švedskoj koje pružaju obrazovanje i skrb djeci s posebnim obrazovnim potrebama s obzirom na organizaciju, resurse i kvalitetu također je svrha bila osvrnuti se na korisnost različitih strukturiranih skala ocjenjivanja promatranja osmišljenih za procjenu kvalitete predškolske ustanove* (vidi *Tablica 7, R.b 1, 3, 4, 20*).

Iz prikazanih rezultata istraživanja vidljivo je da se ciljevi radova najviše fokusiraju na stavove odgajatelja, a ne na metode i tehnike rada s djecom. Time se želi postići da odgajatelji budu maksimalno senzibilirani i spremni razumjeti i primijeniti sve poznate tehnike i metode prema svojoj djeci bez iznimke.

Tablica 8: Uzorak i dob uzorka u radovima

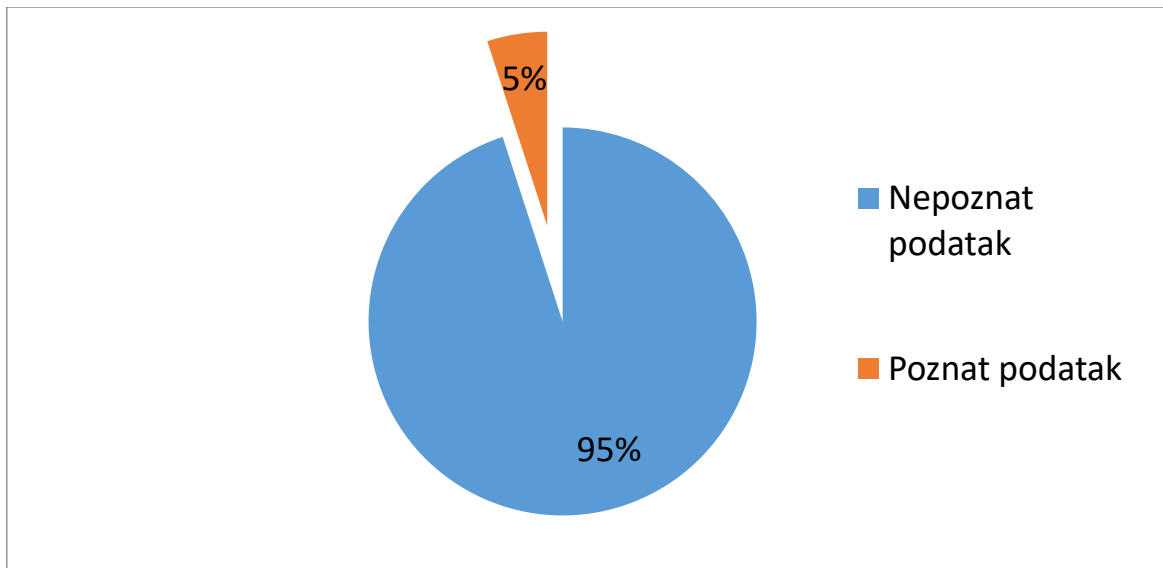
R.b	Uzorak	Dob uzorka
1.	29 članaka	/
2.	odgajatelji	/
3.	opisi 32 primjera inkluzivnih predškolskih ustanova	/
4.	31 studija	/
5.	kuvajске majke djece na autističkom spektru	/

6.	deset iskusnih odgojitelja	/
7.	otprilike 70 učitelja u 27 timova	/
8.	dugoročna studija slučaja	/
9.	83 odgajatelja	/
10.	89 roditelja djece s autizmom ili intelektualnim teškoćama i ravnatelj i dva privatna vrtića.	/
11.	102 odgajatelja i 101 učitelj u osnovnoj školi	/
12.	7 roditelja djece koja se tipično razvijaju upisano je u inkluzivne trogodišnje i četverogodišnje predškolske učionice	/
13.	56 odgojitelja i ukupno 112 djece, 56 s posebnim potrebama i 56 bez posebnih potreba	/
14.	osam općeobrazovnih odgojitelja	/
15.	118 portugalskih odgajatelja	/
16.	234 odgajatelji prije službe i 307 odgajatelji u službi	/
17.	4 djece na autističkom spektru	/
18.	odgajatelji	/
19.	52 predškolska okruženja u Grčkoj	/
20.	Sudjelovalo je šesnaestero petogodišnje djece s posebnim obrazovnim potrebama/s teškoćama u razvoju i četrdesetero djece iste dobi koja su se tipično razvijala.	5 godina

Graf 4: Udio uzorka u istraživanjima

Iz *Grafa 4* prezentira da se istraživanja bave najviše stavovima odgajatelja (48%) odnosno odgajatelj je glavni uzorak. Radovi istražuju što odgajateljima predstavlja problem i s kojim se teškoćama susreću u inkluzivnim odgojno-obrazovnim ustanovama ranog i predškolskog odgoja, te na osnovi odgovora nude strategije za bolji i lakši rad. Pregledni radovi (18%) drugi su po zastupljenosti uzorka u istraženom uzorku. Nakon njih slijede roditelji i djeca s jednakim udiom uzorka u istraživanjima od 13%, te rane i predškolske ustanove i učitelji u osnovnim školama 4%. Rad u kojem su uzorci učitelji u osnovnim školama rad je autora *Skočić Mihić, Vlah, Šokić, (2018), Stavovi odgajatelja i učitelja prema inkluziji djece s oštećenjem sluha.*

Graf 5: Dob uzorka

Istraživanjem raznih podataka, pa time i dobi uzorka otkriveno je da od svih 20 istraživanja samo 1 rad navodi 5 godina dob (vidi *Tablica 8*) uzorka, što je samo 5% u odnosu na sveukupan broj radova. No važno je istaknuti da samo 3 rada istražuju stavove djece te da od ta 3 rada jedan rad navodi dob sudionika (33.3%). U radu Sira, Maine, McNeil, (2018) *Izgradnja saveza za predškolsku inkluziju: Roditelji djece u razvoju, stavovi i percepcije*, iz sažetka iščitavamo da je riječ o trogodišnjacima i četverogodišnjacima, no u tom radu uzorak nisu djeca već njihovi roditelji te taj podatak ne ubrajamo za dob uzorka. Podatak dobi uzorka jako je bitan ako je uzorak dijete, jer ponašanja i sposobnosti djeteta od 2 godine i djeteta od 4 godine nisu isti. Tako u inkluzivnom odgojno-obrazovnom okruženju veliku ulogu ima dob djece jer se svaka razvojna faza razlikuje od prethodne i sljedeće.

6. Zaključak

Inkluzija u odgoju i obrazovanju proces je u kojem su sva djeca prihvaćena bez obzira na posebne odgojno-obrazovne potrebe. Odgojno-obrazovna inkluzija obuhvaća i utječe na cijelo društvo, kao što i društvo utječe na odgojno-obrazovnu inkluziju.

Zaključujemo da se ova tema istražuje diljem svijeta, a najviše u Švedskoj, te da mnogi autori temi pristupaju na različite načine. Rad obuhvaća razdoblje od 2016. do 2021. godine, te je četirima kriterijima ograničen na 20 radova.

Najviše objavljenih radova bilo je 2018. godine te možemo zaključiti da je te godine tema inkluzije djece s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama u ustanovama ranog i predškolskog odgoja bila najpopularnija, ali se uočava neujednačenost u objavljivanju radova inkluzivnog odgoja i obrazovanja djece ranog i predškolskog odgoja.

Časopisi u kojima je objavljeno najviše radova spadaju u kategoriju inkluzivnog odgoja i obrazovanja. Ključne riječi kojima se autori istraživanja najviše koriste inkluzija su i inkluzivno obrazovanje.

Cilj većine radova ispitati je stavove odgajatelja prema inkluzivnom odgoju i obrazovanju te dobivenim rezultatima istraživanja pomoći odgajateljima u odgojno-obrazovnoj inkluziji u ustanovama ranog i predškolskog odgoja. Sukladno ciljevima istraženih radova važan je stav odgajatelja prema inkluzivnom odgoju i obrazovanju u ustanovama ranog i predškolskog odgoja. Važni su stavovi odgajatelja prema inkluzivnom odgoju i obrazovanju jer ako su pozitivni tada će njihov direktni rad sa svom djecom biti uspješan. Odgajatelji su najčešći uzorak u istraženim radovima. Dob uzorka nepoznata je osim u jednom istraživanju.

Cilj je ovoga rada ostvaren jer je prikazao da je od 2016. do 2021. godine u bazi podataka Scopus izdano 20 radova koji istražuju temu inkluzije djece s posebno-odgojno obrazovnim potrebama u ustanovama ranog i predškolskog odgoja.

Od 20 istraženih radova 3 rada za uzorak imaju djecu, od kojih samo 1 navodi dob uzorka. Članak je najzastupljenija vrsta rada jer je to najkraća vrsta znanstvenog rada koja sažeto prikazuje najnovija istraživanja i brže se objavljuje, tako da su dostupna najnovija istraživanja i informacije.

Dodatna je vrijednost rezultata ovoga rada pomoć autorima i javnosti koji se žele baviti ovom temom u pretraživanju recentne literature.

7. Literatura

1. Adžić, D. (2011). DAROVITOST I RAD S DAROVITIM UČENICIMA KAKO TEORIJU PRENIJETI U PRAKSU. *Život i škola, LVII* (25), 171-184. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/71653>
2. Alfirev, M. (2000). Socijalni model u rehabilitaciji osoba s mentalnom retardacijom. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja, 36* (1), 9-16. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/100741>
3. Alfonso, N., Tadeu, P. y Fernández Batanero, J.M. (2017). Adaptation of Curricular Activities as a form of Inclusion - An Experience Report. *The Turkish Online Journal of Educational Technology, 192-198.*
4. Azevedo Dias, P.C., Dias Cadime, I.M. (2018). [Preschool teachers' perceptions about inclusion in preschool education: The role of experience and qualifications] [Percepções dos educadores sobre a inclusão na educação pré-escolar: O papel da experiência e das habilitações]. *Ensaio 26* (98), 91 – 111. DOI: <https://doi.org/10.1590/S0104-40362018002600962>
5. Bartolo P.A., Kyriazopoulou M., Bjorck-Akesson E., Gine C. (2021). An adapted ecosystem model for inclusive early childhood education: a qualitative cross European study. *International Journal of School and Educational Psychology 9* (1), Pages 3 – 15. DOI: <https://doi.org/10.1080/21683603.2019.1637311>
6. Bryant, J.P. (2018). A phenomenological study of preschool teachers' experiences and perspectives on inclusion practices, *Cogent Education, 5* (1), DOI: <https://doi.org/10.1080/2331186X.2018.1549005>
7. Bouillet, D. (2018). *S one strane inkluzije djece rane i predškolske dobi S one strane inkluzije djece rane i predškolske dobi*, Zagreb: Ured UNICEF-a za Hrvatsku. https://www.unicef.hr/wp-content/uploads/2018/12/S_one_strane_inkluzije_FINAL.pdf
8. Bouillet, D. (2019). *Inkluzivno obrazovanje: odabrane teme, učiteljski fakultet*, Sveučilište u Zgrebu, Zagreb
9. Diatlenko N. , Goncharenko A. , Smolnykova H , Sabol D. , Kocherga O. (2020). The Alacrity of Preschool Education Teachers to Work with Children in Inclusive Groups. *International Journal of Criminology and Sociology 10*, 139 – 148. January 2021, DOI: <https://doi.org/10.13189/ujer.2020.082558>

10. Dimitrova-Radojichikj D., Chichevska-Jovanova N., Rashikj-Canevska O. (2016). Attitudes of the macedonian preschool teachers toward students with disabilities. *Alberta Journal of Educational Research*, 62 (2), 184 – 198.
11. Frumos, L. (2019). Teachers' perceptions of their relationships with students with special educational needs included in preschool classrooms. *Astra Salvensis* 7 (14), 45 – 58.
12. Ginner Hau H., Selenius H., Bjorck Akesson E. (2020). A preschool for all children? – Swedish preschool teachers' perspective on inclusion. *International Journal of Inclusive Education*, DOI: <https://doi.org/10.1080/13603116.2020.1758805>
13. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Pristupljeno 29. 8. 2021. Preuzeto s <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=27473>
14. Hu B.Y., Wu H.P., Su X.Y., Roberts S.K. (2017). An examination of Chinese preservice and inservice early childhood teachers' perspectives on the importance and feasibility of the implementation of key characteristics of quality inclusion, *International Journal of Inclusive Education*, 21 (2), 187-204, DOI: <https://doi.org/10.1080/13603116.2016.1193563>
15. Kobeščak, S. (2000). Što je inkluzija?. *Dijete, vrtić, obitelj*, 6 (21), 23-25. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/183411>
16. Konvencija UN-a o pravima djeteta, 20. Studenog 1989., 1577. U.N.T.S. 3. Preuzeto s https://www.unicef.hr/wp-content/uploads/2017/05/Konvencija_20o_20pravima_20djeteta_full.pdf
17. Lee Y.-J. Recchia S.L. (2016). Zooming In and Out: Exploring Teacher Competencies in Inclusive Early Childhood Classrooms. *Journal of Research in Childhood Education* 30 (1), 1 – 14. DOI: <https://doi.org/10.1080/02568543.2015.1105330>
18. Lundqvist J., Allodi Westling M., Siljehag E. (2016). Characteristics of Swedish preschools that provide education and care to children with special educational needs. *European Journal of Special Needs Education*, 31(1), 124 – 139. DOI: <https://doi.org/10.1080/08856257.2015.110804>
19. Mutabbakani R., Callinan C. (2020). Mothers' Perspectives on the Inclusion of Young Autistic Children in Kuwait. *Journal of Autism and Developmental Disorders* 50 (4), 1198 – 12091. DOI: <https://doi.org/10.1007/s10803-019-04351-z>
20. Okvir za postizanje iskustava učenja i vrednovanja postignuća darovite djece i učenika 2017

<https://mzo.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Obrazovanje/NacionalniKurikulum/Okviri/Okvir%20za%20poticanje%20iskustava%20u%20C4%8Denja%20i%20vrednovanje%20postignu%20a%20darovite%20djece%20i%20u%20C4%8Denika.pdf>

21. Onol S., Kirzioğlu Z. (2018). Evaluation of oral health status and influential factors in children with autism. *Nigerian Journal of Clinical Practice* 21 (4), 429 – 435. DOI: https://doi.org/10.4103/njcp.njcp_41_17
22. Opća deklaracija o ljudskim pravima, usvojena i proglašena od opće skupštine rezolucijom 217 A (III) 10. prosinca 1948.
23. Ozokcu, O. (2018). Investigation of Peer Relationships of Children with and without Special Needs in the Preschool Period. *International Journal of Early Childhood Special Education*, 10 (2), 92-105. DOI: <https://doi.org/10.20489/intjecse.506875>
24. Palla, L. (2020). Similarities and variation in preschool special education studies: an overview of main content themes in Nordic research, *Early Child Development and Care*, 190 (5), 698-711. DOI: <https://doi.org/10.1080/03004430.2018.148817>
25. Pravilnik o osnovnoškolskom i srednjoškolskom odgoju i obrazovanju učenika s teškoćama u razvoju NN 24/15 https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2015_03_24_510.html
26. Sanchez-Mojica, J.F. (2021). Child migration and educational inclusion, a topic to be addressed for the development of comprehensive care approaches and policies in Latin America. *Revista Electronica Educare*, 25 (2), 1-23. DOI: <https://doi.org/10.15359/ree.25-2.15>
27. Samadi, S., & McConkey, R. (2018). Perspectives on Inclusive Education of Preschool Children with Autism Spectrum Disorders and Other Developmental Disabilities in Iran. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 15 (10), 2307. DOI: <http://dx.doi.org/10.3390/ijerph15102307>
28. Sira N., Maine E., McNeil S. (2018) Building alliance for preschool inclusion: Parents of typically developing children, attitudes and perceptions, *Journal of Early Childhood Teacher Education*, 39 (1), 32-49. DOI: <https://doi.org/10.1080/10901027.2017.1415238>
29. Skočić Mihić, S., Vlah, N. i Šokić, M. (2018). Stavovi odgajatelja i učitelja prema inkluziji djece s oštećenjem sluha. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 54 (1), 69-82. DOI: <https://doi.org/10.31299/hrri.54.1.6>

30. Sunko, E. (2016). Društveno povijesni kontekst odgoja i obrazovanja djece s teškoćama u razvoju. *Školski vjesnik*, 65 (4), 601-620. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/178259>
31. Sunko, E. (2021). *Aporije djece s teškoćama u ravoju*. Split: Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet.
32. The salamanca statement and framework for action on special needs education world conference on special needs education: access and quality Salamanca, Spain, 7-10 June 1994 UNESCO Preuzeto s <https://www.european-agency.org/sites/default/files/salamanca-statement-and-framework.pdf>
33. Vican, D. i Karamatić Brčić, M. (2013). OBRAZOVNA INKLUZIJA U KONTEKSTU SVJETSKIH I NACIONALNIH OBRAZOVNIH POLITIKA – s osvrtom na hrvatsku obrazovnu stvarnost. *Život i škola*, LIX (30), 48-65. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/131847>
34. Vig, A. (2019). A comprehensive approach to inclusion: Theoretical and clinical implications using the DIR® model. U U. Das, N. Papanephytous, T. El-Kour, (Ur.) *Autism 360°* (389 – 426), Academic Press DOI: <https://doi.org/10.1016/B978-0-12-818466-0.00021-6>
35. Vlachou, A., & Fyssa, A. (2016). ‘Inclusion in Practice’: Programme Practices in Mainstream Preschool Classrooms and Associations with Context and Teacher Characteristics. *International Journal of Disability, Development and Education*, 63, (5), 529 - 544. DOI: <https://doi.org/10.1080/1034912X.2016.1145629>
36. Zabeli, N., Gjelaj M. (2020). Preschool teacher’s awareness, attitudes and challenges towards inclusive early childhood education: A qualitative study, *Cogent Education*, 7 (1), DOI: <https://doi.org/10.1080/2331186X.2020.1791560>

Sažetak

Problem je ovoga rada saznati koliko su promovirani radovi o inkluzivnom odgoju i obrazovanju djece rane i predškolske dobi u bazi podataka Scopus pregledom radova u bazi podataka Scopus te istraživanjem kada su ti radovi objavljeni, u kojim časopisima su objavljeni, kakva je zemljopisna zastupljenost autora, tko su bili sudionici istraživanja te njihova dob, koja je veličina uzorka, kojim se ključnim riječima autori koriste i koji su ciljevi istraživanja tih radova.

Cilj je ovoga rada prikazati koji radovi u razdoblju od 2016. do 2021. godine u bazi podataka Scopus istražuju temu inkluzije djece s posebno-odgojno obrazovnim potrebama u ustanovama ranog i predškolskog odgoja, po određenim kriterijima. Rad je istražio količinu znanstvenih radova koje promoviraju, informiraju i istražuju inkluzivni odgoj i obrazovanje u ustanovama ranog i predškolskog odgoja.

Metoda kojom se koristilo sustavni je pregled literature u bazi podataka Scopus. Kriteriji su bili sljedeći: rad mora biti recentan, mora odgovarati temi ovoga istraživanja, mora sadržavati ključnu riječ inkluzija svi podaci koji su potrebni za istraživanje moraju biti vidljivi u Scopus bazi podatka. Izdvojeno je 20 radova od 2016 do 2021 godine.

Glavni su rezultati rada ti da je najviše objavljenih radova bilo 2018. godine, a najmanje 2016. godine i 2019. godine. Kategorija časopisa inkluzivni odgoj i obrazovanje kategorija je u kojoj se najviše objavljuju radovi. Autori radova su iz 17 država svijeta, a najviše ih je iz Švedske. Vrsta radova koja je najviše zastupljena je članak. Najčešći su ciljevi istraživanja ispitati stavove odgajatelja prema inkluziji djece s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama u ustanovama ranog i predškolskog odgoja. Sukladno ciljevima najčešći uzorak je odgajatelj. Dob uzorka spominje samo 1 članak od svih 20 radova (5%), no samo 3 članka imaju dijete za uzorak. Rezultati pokazuju da je trećina ukupno obrađenih članaka istraživala inkluzivni odgoj i obrazovanje u ustanovama ranog i predškolskog odgoja.

Ključne riječi: odgojno–obrazovna inkluzija, djeca s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama, rana i predškolska ustanova, sustavni pregled literature

Abstract

Inclusion of children with special educational needs in early and preschool institution

This paper aims to investigate how much the works on inclusive upbringing and education of children of early and preschool age have been promoted in the Scopus database. This has been done by reviewing the following: papers in the Scopus database and researching dates of publication, journals the papers were published, geographical representation of the authors, participants and their age, sample size, keywords used by the authors and research goals of these works.

The goal is to show which works in the period from 2016 to 2021 in the Scopus database explore the topic of inclusion of children with special educational needs in early and preschool education institutions according to certain criteria. The paper investigates the amount of scientific papers that promote, inform and research inclusive education in early and preschool education institutions.

The method used was a systematic review of the literature in the Scopus database. The criteria were as follows: the paper must be recent, it must correspond to the topic of this research, it must contain the keyword inclusion, all the data needed for the research must be visible in the Scopus database. 20 works from 2016 to 2021 were selected.

The main results of the work are the following: most works were published in 2018, while 2016 and 2019 published the least number of articles; the category of the journal inclusive education is the category in which the papers were mostly published; the authors of the works are from 17 countries around the world, most of them being from Sweden; article is the most common type of paper; the most common goals of the research are to examine the attitudes of educators towards the inclusion of children with special educational needs in early and preschool education institutions; according to the goals, the most common pattern is the educator; only 1 article out of all 20 papers (5%) includes the age of the sample, but only 3 articles have a child for the sample. The results show that one third of the total examined articles were associated with the research area of inclusive education in early and preschool education institutions.

Keywords: educational inclusion, children with special educational needs, early and preschool institution, systematic review of literature

Prilog 1

Tablica 1: Sažeci istraživanja

R.b	Sažetak
1.	<p>Objective: To reflect on how national governments implement the commitments acquired to favor the development of educational inclusion to face the problem of child migration, proposing alternatives responding to the needs of the affected population. Methodology. This paper provides a review of the literature on the theme of child migration and educational inclusion. A total of 29 articles were selected, published between 2004 and 2020, mainly in the Latin American region. All the articles conceptualize the issue of educational inclusion, analyze the problem of quality education due to the development of migration, and propose strategies to face this problem. At the beginning of the research, it is evident that there is a low production concerning this theme, so it is evaluated from three different categories: (1) educational inclusion, (2) migration and inclusion, and (3) child migration and educational inclusion. These categories were identified progressively and helped to delimit a historical overview of the development of concepts. Results. The results show that the concept of educational inclusion applied to the child migrant population has been poorly developed, regardless of interesting reflections that account for a theoretical transformation that should be explored with the proposal to contribute to the design of public policy and substantive transformations. Conclusions. The specific conclusions suggest that this transformation not only has an impact exclusively on migrant children but also on their classmates, their teachers, their environment, their family, among others, so this reflection process is required to understand inclusion in a multicultural context. © 2021 Universidad Nacional. All rights reserved.</p>
2.	<p>To make preschool inclusion successful and to have children gain the expected benefits, teachers need to be provided with functional teacher training programs that foster positive attitudes and provide them with a meaningful experience. The purpose of the study was to investigate the readiness of educators of preschool education institutions in Kyiv to work in inclusive classrooms. In the process of integration into the European community, Ukraine has focused on educational reforms, in particular, the creation of conditions for the introduction of inclusive education in educational institutions. The parameters of the research are taken into account, such as attitude to the idea of inclusion, possession of the necessary arsenal of pedagogical practices, understanding of barriers and ways to overcome them on the way to the organization of inclusive education. A structured questionnaire of preschool teachers attempts to reveal their attitudes towards inclusive education in general and to assess the conditions that promote or hinder the emergence of willingness and willingness to work in an inclusive group. The results of the study showed that a significant number of educators have a negative attitude to the idea of inclusion, believing that children should study in special groups or in special institutions (but not boarding schools). Educators name a number of barriers that prevent them from being positive about inclusive education, and underestimate their readiness for such work. © 2021 Diatlenko et al.; Licensee Lifescience Global. This is an open access article licensed under the terms of the Creative Commons Attribution Non-Commercial License (http://creativecommons.org/licenses/by-nc/3.0/) which permits unrestricted, non-commercial use, distribution and reproduction in any medium, provided the work is properly cited.</p>
3.	<p>Early intervention for children vulnerable to exclusion is currently focused on the child's effective inclusion in mainstream early childhood education. There is thus a search for developing a shared understanding of what constitutes quality inclusive preschool provision. This was the aim of a qualitative 3-year (2015–17) study of inclusive settings for children from 3 years to compulsory education across European countries, conducted by the European Agency for Special Needs and Inclusive</p>

	<p>Education. Data consisted of practitioner descriptions of 32 example inclusive preschools from 28 European countries, and more detailed data collected during short visits to eight of the example settings. Qualitative, thematic analysis identified 25 subthemes representing the perceived constituents of inclusive early childhood education provision. These were organised within a framework that intertwined the structure-process-outcome model with the ecological systems model. The resulting adapted ecosystem model for inclusive early childhood education comprises five dimensions: (1) the inclusive education outcomes, (2) processes, and (3) structural factors within the micro environment of the preschool; and the wider (4) inclusive structural factors at community, and (5) at national levels. The framework can be useful for practitioners as well as researchers and policy makers seeking to improve inclusive early childhood education provision. © 2019 International School Psychology Association.</p>
4.	<p>This review aims to provide an overview of content in Nordic research between 2006–2014 in the field of special education in preschool. More specifically, this review identifies the similarities and variation in and between content in the research. A total of 31 studies were found to be relevant. A summative thematic content analysis was made. The review revealed five main content themes: ‘special education and children in preschool’; ‘inclusion and participation’; ‘relationships, interaction, and cooperation’; ‘special educators’; and ‘special education documentation’. The themes give a better understanding of what content areas are focused on in the field of research. The result of the review points towards a shift in research. This from mainly have focused on individual-based interventions, to have a clearer direction to issues involving occupational groups responsibilities and opportunities in creating a preschool for all children, and concerns related to conditions for inclusion in spatial, social, and educational ways. © 2018, © 2018 The Author(s). Published by Informa UK Limited, trading as Taylor & Francis Group.</p>
5.	<p>There is a lack of information on early childhood inclusive education and the parental perspectives towards the inclusion of autistic children in Kuwait. The aim of this study was to explore the perspectives and experiences amongst mothers of young autistic children regarding the inclusion of their children in general education kindergarten settings. Focus group and individual semi-structured interviews were conducted with (n = 34) Kuwaiti mothers of children with (ASD). The study participants were of the opinion that the behaviours unique to (ASD) can only be managed in highly structured special education settings. The themes that emerged from the interviews demonstrate that the general view amongst the study participants is that the inclusive educational model will not meet the autistic children’s needs. © 2020, Springer Science+Business Media, LLC, part of Springer Nature.</p>
6.	<p>Education in early childhood is considered fundamental. Many developing countries reported having a low level of inclusion rate, and this level is even smaller when it comes to children with special needs. Moreover, the philosophy of inclusion and best practices for ensuring the success of inclusive education are not fully understood by preschool teachers. This study aimed at exploring how preschool teachers understand inclusive education in a system that is undergoing transition and faces significant challenges overall. It also tends to describe not only what they know but also how they feel and believe about the process of including children in the quality educational system, same for all. Another issue was also to find out what are the challenges teachers face and how do they see the future of inclusive education in early childhood. Ten experienced preschool teachers from different places of Kosovo were interviewed using semi-structured in-depth interviews. The results indicate that teachers have a common understanding of inclusion, but they lack proper skills and knowledge on adequate teaching methods to work with children with special needs. However, they see inclusion to be an essential process and an excellent opportunity for all children. They recommend investments and collaboration between all the involved partners as a</p>

	<p>key to overcoming present obstacles. © 2020, © 2020 The Author(s). This open access article is distributed under a Creative Commons Attribution (CC-BY) 4.0 license.</p>
7.	<p>Building on the Salamanca Statement from 1994, the United Nations Sustainability Development Goals 2030 embraces inclusion for children in early childhood education. The European Agency for Special Needs and Inclusive Education in 2015–2017 completed a project on inclusive early childhood education, focusing on structures, processes, and outcomes that ensure a systemic approach to high-quality Inclusive Early Childhood Education (IECE). An ecosystem model of IECE was developed with a self-reflection tool for improving inclusion. This study’s aim was to investigate practitioners’ perspective on the inclusive processes and supportive structures defined in the ecosystem model, to contribute to a deeper understanding of how inclusive practice might be enabled and how barriers for inclusion can be removed. The self-reflection tool was administered in a heterogeneous municipality in Sweden, where inclusive settings are standard. Documentation from approximately 70 teachers on 27 teams was received. The documentation was analysed with qualitative content analysis based on the ecosystem model. The results showed a strong emphasis on group-related processes, whereas data on individual-related processes were scarce. This one-sided focus on the group level might endanger the inclusive processes and outcomes concerning the individual child. © 2020, © 2020 The Author(s). Published by Informa UK Limited, trading as Taylor & Francis Group.</p>
8.	<p>Inclusion of children with neurobiological challenges, specifically those with autism spectrum disorder (ASD), is a multifaceted process. It aims at enabling children to flourish and expand different aspects of their development, including their social, emotional, and cognitive capacities, as well as their ability to socialize with typically developing children. To achieve these goals, a comprehensive approach is needed. The DIR model - Developmental, Individual Difference, Relationship-Based Model - provides an innovative and ecological framework to an inclusion process (Greenspan & Wieder, 2006; Wieder & Wachs, 2012). The model addresses emotionally dynamic, developmental, and neurobiological components of development in an integrated way to unlock children's latent potential. This chapter summarizes theory and research on inclusion and its complexity using a DIR conceptualization. It describes principles of a DIR-based inclusion intervention program (DIR-IIP), which enable educators and teachers attune to each child's uniqueness in inclusive settings, including schools and preschool programs. The chapter describes a long-term case study of a child with ASD, who was included, for a few years, in an inclusive classroom using a DIR-IIP. The described case illustrates the journey of a male child, his DIR-IIP and various clinical issues arising during the inclusion process, which solely relates to his needs, family, and educational needs. This chapter proposes a methodological, theoretical map and practical principles for comprehensive inclusion programs that support parents, caregivers, and professionals involved in the critical process of including neurobiologically challenged children with ordinary developing children in one education system. © 2020 Elsevier Inc. All rights reserved.</p>
9.	<p>Accommodating young children with special educational needs may be a great challenge for preschool teachers. It is assumed that teacher-child relationship is generally important, but in the case of children with special educational needs supplementary concerns have been raised. Investigating the teacher-child relationship at risk can contribute to the quality of inclusive early childhood education because, for these children, a positive relationship with their teachers seem to play a particularly important role for their social inclusion and also for the learning outcomes. This study examined the perceptions of 83 preschool teachers who had in their classroom children with special educational needs. We analysed preschool teachers’ perceived</p>

	<p>conflict, closeness and dependency reported in their interactions with the students with special educational needs. The relationship between demographic factors and teacher-child relationship was also analysed. Results show that teachers have a conflictual and distant relationship with their students with special educational needs, younger children and boys being the most at risk groups. Teachers with a greater teaching experience have more positive and effective relationships with their students with disabilities. Significant correlations were found between teachers' self-efficacy in inclusive practices and their perceived relationship with the students with special educational needs. © 2019 Transilvanian Association for the Literature and Culture of Romanian People (ASTRA). All rights reserved.</p>
10.	<p>Background: Iranian children with disabilities invariably attend special schools and many may be excluded from education entirely. Information on preschool education is limited but probably mirrors the situation in schools. There is a lack of information in terms of parental preferences for schooling and teachers' experiences of inclusion in Iran. Method: Two feasibility studies were undertaken; one with 89 parents of children with autism or intellectual disabilities, and another with the head teachers of two private kindergartens. Results: Two-thirds of parents favored inclusive schools; most parents whose children had autism or were verbally proficient were in favor of their child attending ordinary schools, even if their child had been placed in a specialist preschool facility. The head teachers justified inclusion in terms of children's rights but identified three main challenges: coping with the diverse level of functioning, the need for special devices and training of teachers, and challenging the negative reactions of parents of non-disabled children. Conclusions: Further exploration of the views of those who have experienced inclusion would further challenge existing practices. Moreover, the training and preparation of teachers is key to reforming schools. However, wider social values and beliefs towards disabilities also need to change. © 2018 by the authors. Licensee MDPI, Basel, Switzerland.</p>
11.	<p>Teachers' willingness to accept students with disabilities is crucial for successful inclusion. Previous studies have found that teachers in pre-schools and schools are more involved in the inclusion process when they report positive attitudes towards children with disabilities. The aim of this study was to: (i) determine attitudes of preschool educators and primary school teachers towards the inclusion of children and students with hearing impairments in regular educational institutions; (ii) to find out correlations of these attitudes with age, years of service, and self-assessed competence in the education of children with difficulties; (iii) to find out differences in these attitudes in relation to knowledge of legislation, type of workplace (pre-school /primary school teacher) and statements concerning the education of children and pupils with special needs. In total, there were 203 respondents from the city of Rijeka, of whom 102 (50.2%) were pre-school teachers and 101 (49.8%) were primary school teachers. The questionnaire measured the teacher's attitudes to the educational inclusion of pupils with hearing impairments. The hypotheses were tested using descriptive, correlational and differential nonparametric analyzes, and the results of the study were based on the results of the study. Pre-school teachers and primary school teachers reported positive attitudes towards the need for an educational rehabilitator in order to ensure successful inclusion of children and students with hearing impairments, towards the benefits of socialization of children and students with hearing impairment and towards the usefulness of professional services for inclusion of children and students with hearing impairments. Respondents reported negative attitudes towards special schooling for children and students with hearing impairments. Respondents' attitudes were not related to their age, years of service or familiarity with legislation, but they were related to previous formal education about children and pupils with special needs. Preschool teachers showed more positive attitudes than primary school teachers. Results point to the need for more extensive training of teachers and educators during their initial education on the inclusion of children and students with hearing impairments in the educational process. Results</p>

	also show the need for professional support for teachers. © 2018, University of Zagreb, Faculty of Political Sciences. All rights reserved.
12.	The current study investigated perceptions, thoughts, and attitudes of parents of typically developing children enrolled in inclusive 3-year-old and 4-year-old preschool classrooms. Using a qualitative approach, guided by ecological system theory semi-structured interviews with parents (N = 7) were completed. Several common themes related to inclusive preschool interactions were identified. Results indicated that parental perspectives, perceptions, and experiences vary. While parents were supportive of inclusion philosophy in child care centers, they felt less confident in their ability to explain the limitations associated with special needs to their young children. Parental support and involvement within inclusive preschool classrooms may be strengthened through the development of educational programs and family–professional partnerships. The role and involvement of teachers in facilitating parental support of inclusion philosophy is also addressed. © 2017 National Association of Early Childhood Teacher Educators.
13.	This study aimed to compare the peer relationships of preschool children with special needs with their peers without special needs, to determine whether the special needs variable predicts the peer relationships of children or not, and examine the peer relationships of children with special needs in terms of gender and age variables. 56 preschool teachers and a total of 112 children, 56 with special needs and 56 without special needs, were enrolled in the study. The data were collected by using the Information Form and the Child Behavior Scale (CBS). The results of the study indicated that there were statistically significant differences between the children with and without special needs in prosocial behaviors, asocial behaviors, anxious-fearful behaviors, and hyperactivity behaviors subscale scores. However, there was no significant difference between aggression and exclusion behavior subscale scores. It is observed that being with special needs significantly predicts prosocial behaviors in favor of children without special needs, and asocial, anxious-fearful and hyperactivity behaviors in favor of children with special needs. Furthermore, it was determined that gender and age variables do not create a statistically significant difference in the peer relationships of children with special needs. The findings of the study support the requirement to develop effective intervention programs which will increase the peer relationships and peer acceptance of children with special needs in preschool inclusive classes. © 2020, Anadolu Universitesi.
14.	Today, the inclusion of special needs children into preschool classes is fully expected; however, the logistics and best practices for ensuring the success of inclusive classrooms are not fully understood by educators. The goal of this study was to address this lack of understanding among educators. This study used a narrative, phenomenological method to explore in-depth preschool teachers’ experiences and perspectives on preschool inclusion. Eight general education preschool teachers from the author’s school district in southeastern Virginia were interviewed using an open-ended interview format. The major themes that emerged from these interviews included the general need for a better understanding of the role preschool teachers perform in the educational environment. The participants shared with the researcher that many parents and others outside of the school environment consider preschool teachers as little more than babysitters. Another theme that emerged was that more training is needed, both formal and on-the-job training, in the area of inclusion practices, as this would increase the comfort level of preschool teachers with these practices. Additional themes revealed that the attitudes of both teachers and outsiders also impact the effectiveness of preschool inclusion practices, and all of the participants reported having positive attitudes about teaching in an inclusive environment. The information obtained in this study provides us with a better understanding of preschool teachers’ experiences and perspectives about preschool inclusion. It also provides insight into what teachers may need to improve preschool

	inclusion. © 2018, © 2018 The Author(s). This open access article is distributed under a Creative Commons Attribution (CC-BY) 4.0 license.
15.	In Portugal, special education services were recently extended to preschool education. The studies that evaluate the perceptions of the preschool teachers about inclusive practices are also few. In this study we aim to evaluate the perceptions of preschool teachers about inclusion. A sample of 118 Portuguese preschool teachers was used. The Inclusion Inventory was administrated. The results indicate that the implementation of inclusive practices is related to perceived support and previous use of inclusive practices. Younger teachers, with less teaching experience and less time implementing inclusive practices have more beliefs about inclusion. Older professionals and teachers who spend more time working with children with special needs perceive better effects of inclusion in children. These results are discussed considering the existing literature, and implications for educational practice and research are presented. © 2018 Ensaio.
16.	The Chinese Preschool Inclusion Survey, which is an adaptation of Odom et al. [2004. 'Preschool inclusion in the United States: A review of research from an ecological systems perspective'. <i>Journal of Research in Special Educational Needs</i> 4 (1): 17–149] a list of the features of quality preschools, was given to 234 preservice teachers and 307 inservice teachers in a large Chinese province so as to examine whether early childhood education (ECE) teachers agree on the key characteristics of high quality inclusion in terms of importance and feasibility. One significant finding of the study is that both preservice and inservice teachers highly ranked the importance of the key characteristics of high quality inclusion in ECE settings, yet both ECE teachers ranked the feasibility of implementing the key characteristics lower. Additionally, two factors that influenced preservice teachers' perceived importance and feasibility of inclusion were years of study and courses related to special education, and five factors that influenced inservice teachers' perceived inclusion beliefs were bianzhi, certification, years of teaching, opportunities for professional development and degree. Teacher education reform is called upon to affect change in terms of creating positive beliefs regarding high quality inclusion services and implementation of effective practices in stronger, collaborative support systems for Chinese children with special needs and their families. Implications for policy, professional development, and teacher education reform are provided. © 2016 Informa UK Limited, trading as Taylor & Francis Group.
17.	Inclusive education implies a bilateral commitment between people with and without disability. The activities in preschool education, such as the exploration of children's stories, nursery rhymes and songs, are special moments of knowledge sharing, linguistic development, social interaction and emotional improvement. Truly sharing these moments means sharing channels of communication between the interlocutors to provide an effective exchange of information between sender and receiver. Following this principle, during a school year, a set of activities was adapted in accordance with the needs of children with Autism Spectrum Disorder (ASD), so that they could be performed in a class context targeted at children both with and without developmental disorders. This adaptation, based on linguistic simplification/structuring and the provision of multimodal information, fulfilled one of the fundamental principles of the Salamanca Statement, namely that students with and without problems should learn together. This resulted in a more active and effective involvement of the 4 children with ASD in the dynamics of the class, as well as better ability by their colleagues to deal with other realities, fostering early social and civic concerns and competences. © The Turkish Online Journal of Educational Technology.

18.	<p>Successful implementation of inclusive practices depends mainly on teachers' attitudes towards children with special needs and their inclusion, and teachers' willingness to work with children with special needs in their classrooms. Experiences teacher candidates have during pre-service stage might influence their perceptions towards children with disabilities and their inclusion. The purpose of this study was to examine the impact of two special education courses on (1) preschool teacher candidates' general attitudes towards inclusion, (2) their willingness to work with children with significant intellectual, physical and behavioural disabilities within inclusive classroom settings and (3) their level of comfort in interacting with children with disabilities. A four-part survey was administered to participants four times throughout the study, once before and after each course. The survey package included (1) a demographic information form, (2) the Opinions Relative to the Inclusion of Students with Disabilities Scale, (3) an adapted version of the Teachers' Willingness to Work with Children with Severe Disabilities Scale and (4) the Interaction with Children with a Disability Scale. The results showed that both special education courses positively influenced teacher candidates' attitudes, willingness and comfort levels. However, impact of the second course focused on helping teacher candidates learn and apply instructional strategies to work with children with disabilities in inclusive classrooms was much larger. Implications of the study findings in relation to future research and practice are discussed. © 2015 NASEN</p>
19.	<p>This study observed the extent to which teachers supported the inclusion of children with disabilities into mainstream classrooms and involved monitoring 52 mainstream preschool settings in Greece. The association between programme quality, context and teacher characteristics was also tested. Findings showed that the quality of inclusion ranged from 'low' to 'minimal', with teachers more frequently implementing practices that only partially promoted participation for children with disabilities in academic and social classroom activities. The analysis also revealed that the quality of programming was not influenced by the model of special education provision, the group size, the number of children with disabilities, the training teachers had in special education or their teaching experience. The results are discussed both at a national and international level, revealing areas that need further examination into preschool inclusion quality. © 2016 Taylor & Francis.</p>
20.	<p>In Sweden, preschool inclusion is embraced and preschools are open for children both with and without special educational needs. The purpose of this study was to examine the characteristics of a number of preschool units in Sweden that provide education and care to children with special educational needs with regard to organisation, resources and quality. The purpose was also to provide reflections on the usefulness of different structured observation rating scales designed to assess preschool quality. Eight preschool units located in four Swedish districts were visited. A total of sixteen 5-year-old children with special educational needs/disability and forty typically developing children of the same age participated. The data sources were structured observation rating scales (Early Childhood Environment Rating Scale, Caregiver Interaction Scale and Inclusive Classroom Profile), ABILITIES Index questionnaire, unstructured observation, interviews, conversations and documents. Two overall typologies of preschool units were identified: the comprehensive units enrolled children with various special educational needs/disability, while the specialised units enrolled children with the same disability. The staff resources were greater in the specialised units. The overall quality in the observed units ranged from low to good. In units educating children with a disability diagnosis, the quality was never low. None of the preschool units was scored as having a good inclusive environment. The structured observation rating scales complemented each other and covered, in part, different quality aspects of the units. The study shows that there is a large variation in quality between the units and that there is a need to further develop the quality of the preschool units and of the services for children with special educational needs in Swedish preschools. © 2015 Taylor & Francis.</p>

SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

kojom ja IVA PERLIĆ, kao pristupnik/pristupnica za stjecanje zvanja univ. bacc. praesc. educ., izjavljujem da je ovaj završni/diplomski rad rezultat isključivo mogega rada, da se temelji na mojim istraživanjima i oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i literatura. Izjavljujem da ni jedan dio završnoga/diplomskoga rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da nije prepisan iz necitiranoga rada, stoga ne krši ničija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio ovoga završnoga/diplomskoga rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Split, rujan, 2021.

Potpis Iva Perlić

**IZJAVA O POHRANI ZAVRŠNOGA/DIPLOMSKOGA RADA (PODCRTAJTE
ODGOVARAJUĆE) U DIGITALNI REPOZITORIJ FILOZOFSKOGA FAKULTETA U
SPLITU**

Student/Studentica: IVA PRLIĆ

Naslov rada: INKLUZIJA DJECE S POSEBNIM ODGOJNO-OBRAZOVNIM POTREBAMA
U USTANOVAMA RANOG I PREDŠKOLSKOG ODGOJA

Znanstveno područje: DRUŠTVENE ZNANOSTI

Znanstveno polje: PEDAGOGIJA

Vrsta rada: ZAVRŠNI RAD

Mentor/Mentorica rada (akad. stupanj i zvanje, ime i prezime): doc. dr. sc. Esmeralda Sunko

Sumentor/Sumentorica rada (akad. stupanj i zvanje, ime i prezime): /

Članovi Povjerenstva (akad. stupanj i zvanje, ime i prezime):

dr. sc. Toni Maglica

izv. prof. dr. sc. Marija Lončar

Ovom izjavom potvrđujem da sam autor/autorica predanoga završnoga/diplomskoga rada (zaokružite odgovarajuće) i da sadržaj njegove elektroničke inačice potpuno odgovara sadržaju obranjenoga i nakon obrane uređenoga rada. Slažem se da taj rad, koji će biti trajno pohranjen u Digitalnom repozitoriju Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Splitu i javno dostupnom repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama *Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju*, NN br. 123/03, 198/03, 105/04, 174/04, 02/07, 46/07, 45/09, 63/11, 94/13, 139/13, 101/14, 60/15, 131/17), bude:

a) u otvorenom pristupu

b) dostupan studentima i djelatnicima FFST-a

c) dostupan široj javnosti, ali nakon proteka 6 mjeseci / 12 mjeseci / 24 mjeseca (zaokružite odgovarajući broj mjeseci).

(zaokružite odgovarajuće)

U slučaju potrebe (dodatnoga) ograničavanja pristupa Vašemu ocjenskomu radu, podnosi se obrazloženi zahtjev nadležnomu tijelu u ustanovi.

Mjesto, nadnevak: Split, 21. rujna, 2021.

Potpis studenta/studentice: Iva Prlić

POTVRDA O LEKTORIRANJU ZAVRŠNOG RADA

Ja JELENA BUJAN, prof. HRVATSKOGA I ENGLJSKOGA JEZIKA svojim potpisom potvrđujem da sam lektorirala ovaj rad sukladno pravopisu hrvatskog jezika i akademskom stilu pisanja.

Potpis:

Jelena Bujan

Split, 20. rujna 2021.